

PROLEGOMENA CRITICA

IN

HIPPOCRATIS OPERVM

QVAE FERVTVR

RECENSIONEM NOVAM

SCRIPSIT

IOANNES ILBERG.

ADNEXA EST TABVLA PHOTOTYPA.

Bibliothèque Maison de l'Orient

149572

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI.

MDCCCXCIV.

PROLEGOMENA.

CAPVT I: DE CODICIBVS MANV SCRIPTIS.

CAPVT II: DE MEMORIA SECVNDARIA.

CAPVT I.

DE CODICIBVS MANV SCRIPTIS.

Libri antiquissimi partem tantummodo continent totius corporis quod dicitur Hippocratici. Ducit agmen et vetustate et pretio insignis

I. Vindobonensis med. IV (θ), membranaceus ^{Vindobo-}_{nensis 3.} saeculi decimi, initio et fine mutilus, foliorum 418 (34×28 cm), versuum in unaquaque pagina 23 (col. 24×18 cm), quem *Augerius de Busbecke comparauit Constantinopoli* ipsius testimonio quod legitur fol. 1^r et 416^r. Continet hos libros duodecim: *περὶ τῶν ἐν τὸς παθῶν* (inde a <περιστρέ>φηται VII 168, 4 L) fol. 1^r—46^r, *περὶ παθῶν* fol. 46^r—72^r, *περὶ ἰεργῆς νούσου* fol. 72^r—88^r, *περὶ νούσων* $\bar{\alpha}$ fol. 88^r—114^v, *περὶ νούσων* $\bar{\gamma}$ ($\bar{\beta}$ m¹) fol. 114^v—132^r, *περὶ νούσων* $\bar{\beta}$ ($\bar{\gamma}$ m¹) fol. 132^r—174^v, *περὶ διαίτης* $\bar{\alpha}$ fol. 174^v—194^r, *περὶ διαίτης* $\bar{\beta}$ fol. 194^r—216^r, *περὶ διαίτης* $\bar{\gamma}$ (complectitur et quartum librum, *περὶ ἐνυπνίων*) fol. 216^r—241^r, *περὶ γυναικείων* $\bar{\alpha}$ fol. 241^r—322^v, *περὶ γυναικείων* $\bar{\beta}$ fol. 322^v—383^v, *περὶ γυναικείης φύσεως* fol. 383^v—418^r (usque ad *προνηστέ<υσασαν>* VII 412, 16 L. Aliquot folia evulsa sunt, e. gr. post fol. 6 novem (*περὶ τ. ἐντ. παθ.* VII 182, 15 L <καὶ τὸ μετὰφρενον — καταφθα>ρῆναι ibid. 204, 13), post fol. 160 unum (*περὶ νουσ.* $\bar{\beta}$ VII 76, 24 L

ὑποκλῦ<σαι — γαλακτο>πωτέη ibid. 80, 4), item singula post fol. 191 (περὶ διαίτης ᾧ VI 512, 23 L τὸ ὑ<γρὸν — συνταράσση> ibid. 516, 2), post fol. 193 (ibid. 520, 18 ὀ<ξείη — φύσιν γὰρ με>ταπλάσαι ibid. 524, 4), post fol. 194 (π. διαίτ. β VI 530, 4 θερι<νῶν — πᾶσαν χῶ>ρην ibid. 532, 8) alia, quae suis locis indicabuntur in apparatu critico. Folii ultimi pars abscissa. —

Codicis orthographia.

De codicis orthographia hoc quidem loco pauca monebo. Spiritus saepe omissi, saepe inversi, ut ἄτερο, ἐλάσσων, ἰσημερίη; ἤμιστα, ἤμισυ, ἤτις. Poni solent in diphthongorum littera priore, vide ἀντοῖσι, εἰσιόντα, ἐνώδεσι, ὄν. Eadem saepe accentuum sedes, affero εἰρηται, ἀντῖσι, κόνφη, ὄτωσ, ψυχρῶν. Omnino in accentibus ponendis maxima libertas. Habes γήρας, πλευρίτις, πρήγμα, ῥήγμα; δεξιᾶ, διαφθορῆ, ἐγνωκῶς, ἰσχυρῆν, ξηρῆν, συνεχῆς; ἄνυστον, ἀραιή, ἀσθένεος, ἐνάντιον, ἐξεύρειν, ἰασθαι, σπληνος, ὑδάρει; ἐλάσσον, κεινά, κρατευμένα, οἰκαδέ, περιπάτος, περιπλέων, ποιευμένος, ὑγιείαν, ὑπνός. Duobus accentibus saepe distinguuntur voces compositae, veluti ἀπομίμησιν, ἀπόξηρανθεῖσα, ὑπερθερμαίνοντος, ὀκότᾶν, similiter ἐσέλθῶν, ὠσᾶντως. Neglegitur in praepositionibus ἐν et σύν quae fieri solet in mediis vocibus ν litterae attractio hoc modo: ἐνβάλλουσι, ἐνπεσεῖν, συνφέροντα, ἐνγένηται, ἐνκλυδάζεται, ἐνχέαντα, συνλεγόμενον, συμισγόμενα, ξυνσπᾶται. Ubi η et ω vocalibus productis vox terminatur, saepissime adscriptum est iota. Leguntur ἡ ἀπολογίη, θεραπείη, κοιλίη, ὀδύνη, ἀσθενεστέρη, καλεομένη, αὔτη; ἐλάσσῳ, μέζῳ, πλείῳ; διδάσκῳ, δοκέῳ, δηλῶ, δηλώσῳ, φράσῳ, ἐπιφαγέτῳ, χρήσθῳ; χρῆ, ἐφάνη, ἠύξήθη, παρείη; ἄνω, ἔξῳ,

ἔσῳ sive εἶσῳ, κάτω, οὐδέπω, οὔτω, ἤδη talia sescenta. *N* paragogici ponendi ratio nulla; et additur ante consonantes et omittitur ante vocales. Haud raro argumenta prima manu in margine adscripta sunt. Saepe litterae et vocabula erasa, textum locis com-<sup>Manus po-
steriores.</sup> pluribus prima manus, multis altera correxit. Notatu dignum, quod in libris de victu superstitionis paganae contemptor quidam suae fidei vestigia reliquit. Qui fol. 182^r (VI 486, 21 L) θεοὶ διεκόσμησαν mutavit in θεὸς διεκόσμησεν: fol. 233^v (642, 8) θεοῖσιν εὔχεσθαι, ibid. (642, 9) τοὺς θεοὺς, fol. 234^v (644, 10) et fol. 237^v (652, 19) τοῖσι θεοῖσιν eadem ratione corruptit, immo ibid. (652, 20) scalpello sustulit deorum nomina Ἡλίῳ, Διὶ οὐρανίῳ, Διὶ κτησίῳ, Ἀθηνᾶ κτησίῃ, Ἐρμῇ, Ἀπόλλωνι nec tulit fol. 239^r (656, 22) Γῆ καὶ Ἐρμῇ καὶ ἦρωσιν. Codicis archetypus locis qui-<sup>Codicis ar-
chetypus.</sup> busdam labem traxerat, quam spatio relicto diligenter indicare solet librarius. Cf. fol. 47^r (VI 208, 17) τὸν ἰ<διώτην> ἐπίστασθαι, fol. 76^r (364, 5) τεμεν<έων ἀπο>δείκνυνται, fol. 114^r (202, 17) φλέγματος <τὲ> καὶ πύον, fol. 181^v (484, 23) τὰ ἐπείσ<πίπτον>τα, fol. 206^r (562, 17) <οὔα> δὲ καὶ μέσπιλα. Archetypus venerandae nisi fallor erat aetatis, maiusculis litteris conscriptus, id quod ex *A* littera cum *A* interdum confusa facile coniecero. Habes e. gr. in Vindobonensi εαεα pro ἘΛΕΑ, σαιγην pro ὈΛΙΓΗΝ, συνλναίνεται pro CYNAYAΙΝΕΤΑΙ. Idem probat, quod falso saepe vocabula inter se distinguuntur, ut κακῶθεισ ἑῶν pro κακῶθεισῶν, ἀποτροπαί' οἰσι pro ἀποτροπαίοισι, ἐπὶ κινδυνώτερα pro ἐπικινδυνότερα; οὔπω ἰδιάβροχον pro

οὔπωι διάβρ., πυκνήσ οὔσα pro πυκνή ἐοὔσα, ὅτιη ψυχρόν pro ὅτι ἢ ψυχρόν; ἐνευδια pro ἐν εὐδία, εσοποια pro ἐς ὅποια. Accedunt monstra vocabulorum, velut δόξηιθιεφιζεσθαι (δόξη σοι ἐφίζεσθαι), ταδουατα (τὰ δ' οὔατα), ηανηφλέψ (ἢ ἄν ἢ φλέψ): papyrus te manibus tenere autumaveris.

Parisinus A. II. Huius codicis aetati suppar est Parisinus 2253 (A) olim Colbertinus 4864 et Regius 3141, saeculi undecimi membranaceus foliorum 192 (24×18 cm), distributorum in quaterniones 24. Columnae (18,5×13,5 cm) versuum sunt vicenorum septenorum, litterae dimidio fere minores quam libri Vindobonensis, satis expedite tamen ut legi queant. Continentur codice haec: Fol. 1^r—33^v κωακαὶ προγνώσεις. Subscribuntur: ἱποκράτους κωακαῖς προγνώσει τέλος δέδωκα ἀμήν. Fol. 34^r—36^v περὶ τροφῆς. Subscr.: τέλος πέφυκεν τοῦ περὶ τροφῆς λόγου. Fol. 37^r—64^v περὶ πτισάνης (i. e. περὶ διαίτης ὀξέων). Subscr.: παρέδωκα τοίνυν τὰ τελευταῖα τοῦ λόγου: τοῦ περὶ πτισάνης τὲ καὶ τῶν ὁμοίων τούτου: ~ μιχαήλ καλλιγραφεὺς ὁ τὰ πάντα συγγραφας: καὶ εἴ τις ἀναγνώτο εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Fol. 65^r—70^v περὶ χυμῶν. Subscr.: τέλος δέδωκα τὰ περὶ χυμῶν ἱποκράτους ἀμήν. Fol. 70^v—74^v περὶ ὑγρῶν χρήσιος. Subscr.: δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν δόξα σοι: ~ ὅτι τέλος πέφυκεν ἱποκράτους: ~ λέγω δὴ τοῦ περὶ ὑγρῶν χρήσιος. Fol. 74^v—75^r ἐπιβώμιος. Fol. 75^r—81^r περὶ τέχνης. Fol. 81^r—93^v περὶ φύσιος ἀνθρώπου. Fol. 93^v—100^r περὶ φυσῶν. Fol. 100^r—117^v περὶ τόπων τῶν κατὰ ἄνθρωπον. Fol. 117^v—130^r περὶ ἀρχαίης ἱητρικῆς. Fol. 130^v—144^v ἐπιδημιῶν ᾱ. In ex-

tremo hoc libro adnectuntur: *πυθιώνιος ὄκει· παρα-
γείσιρον· ἤρξατο· τρόμος· ἀπό*, quae sunt prima verba
tertii epidemiorum libri (*Πυθίωνι, ὃς ὄκει παρὰ Γῆς
ἰρόν, ἤρξατο τρόμος ἀπό <χειρῶν>*). Unde in arche-
typo hunc quoque extitisse tuo iure concluderis. Subscr.:
*ἀμὴν: τέλος σὺν θεῷ: τῆς δέλτου | ὥσπερ ξένοι χαί-
ρουσιν ἰδεῖν πατρίδα, οὕτως καὶ οἱ γράφοντες βιβλοίου
τέλος. δόξα τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς ἀμὴν. τέλος σὺν θεῷ
τοῦ ἄ λόγου ἐπιδημίων.* Terminatur his verbis qua-
ternio duodevicesimus. Exhibent reliqui sex, eadem
manu conscripti, monachi scilicet, cui nomen erat
Michael, Galeni operis *περὶ χρείας μορίων* libros
X—XIV. Incip. (fol. 145^r): *περὶ χρείας μορίων : βι-
βλίον : ι : ~ | περὶ ὀφθαλμῶν : ὅτι τὸ κρυσταλλοειδὲς
κυριώτατον ὄργανον τῆς ὄψεως ὑπάρχει : ~ ὅτι ἐν
μέσῳ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς κτλ.* Tota fere pagina ca-
pitum indice referta. Ad calcem: *Τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς
ὅτι μὲν ἐφ' ὑψηλοῦ τὲ κεῖσθαι καὶ φρουρεῖσθαι παν-
ταχόθεν ἄμεινον ἦν, ἔμπροσθεν εἰρηται* (cf. Galeni
opp. ed. Kuehn. III 759). Explic.: *τέχνην τῆς φύσεως
ἐπιδειχθείσης* (cf. IV 210 K). Pagina ultima (fol.
192^v) scriptura magnam partem evanida libri XV
praebet exordium.

Distinguuntur praeter Michaelis librarii manum, <sup>Manus po-
steriores.</sup> qui ipse quidem paucissima videtur correxisse, aliae
diversae quinque sive quattuor. Diverso usae sunt
pigmento, fusco (A⁴), fulvo (A³A⁵), viridi (A²), atro
(A⁶). Quae locis fere innumerabilibus primam manum
immutaverunt, quamquam non omnes versatae sunt
in unoquoque codicis libro emendando. Nec non scal-
pello multae primae manus litterae erasae sunt, quod

quisnam fecerit eorum qui codicem correxerunt, eis tantummodo locis dignosci posse perspicuum est, quibus aliae litterae sublatis superscriptae sint. Longe plurima mutaverunt fusca manus et fulva. Inprimis orthographiam, prima manu pessime traditam, corrigere studuerunt. Atque a fusca quidem (A⁴) passim *αι*, quod saepissime falso pro *ε* littera praebet codex, legis correctum; sustulit e. gr. ἀδικαίοντα, αιλάττονες, αϊμέοντας, αϊμέτοισι, αϊσθιόμενα, αϊσχάρη, αϊῶσιν, ἄλλοται, βαρύτητα, δήποται, διαίδραμον, ἔλαιοπιναῖα, ἐπικραταίη, παιρώνη, στεραιότεραι, ταλ, φαίρονται. Eadem *αι* recte restituit in vocibus ἀσθιμένοντας, σχολέτερον, ταλεπωρίας similibus, pro ἀφεραίη voluit ἀφαιρέη, nec non δικραιότητι prave mutavit in δικρεότητι. Voces permultas itacismo corruptas correxit. Voluit τῆσι (τίσι A¹), φήση (φησί); ἐσίη (ἐσίει), ιδέην (ιδέειν); βρίση (βρήση), φλεβί (φλεβῆ); γίνεται (γείνεται), ιδέα (ειδέαι), πιμελήν (πειμελήν), τρισσοῦς (τρεισσοῦς); εἰωθότος (ιωθ.), συντείνειν (συντίνειν), ὑγείη (ύγίη); τοῖσι (τίσι), hac quoque in re interdum nimis studiosa, cum e. gr. κατήξιος mutaverit in κατίξιος. Praetulit o expunctae ω vocali in vocibus κρέσσων, λείβωνται, οὔτως, περώνη, πῶροι, στερεῶν, τῶ aliis; ταλαιπορίας contra emendavit superscripto ω. Consonantibus adiectis sive geminatis correxit ἀλ' ἕκαστον, καταπέσειν; μιάσμασι (—σιν), χολῆ (χολήν), sublatis ἴσσον, συμφέρωνται (—φέροντα), syllabis additis ἔς τινα (ἔστιν τινά), πάντα (ἄπαντα), πυρετ (πυρετῶν), ὁ (ᾠσοι). Raro voces addidit, dialectum fere non attigit, id quod aegre non tuleris.

A³. Praeter fuscam pallidiorē quodam pigmento cor-

rexit manus fulva (A³). Huius quoque operam maxime in genere orthographico positam fuisse diximus. Accentus spiritusque quotiens addiderit correxeritve enumerari vix potest. Debetur huic *v* paragogicum saepenumero extremis vocibus additum, debentur vocalium et diphthongorum immutationes, pronuncia-tionis consuetudine miserrime confusarum. Affero vocum exempla, quas corrigendas duxit manus fulva: δύναντε, δύνετο, ἔτια, παιροεῦται; αὐτῆς (αὐτῖς), ἔκηστα (ἦμιστα), τινῆ (τινὶ), φθηνόπωρον, ὄφρησιν (ὄφρούσιν), πηγαίω (πυγαίω), ἦ (εἶ), ἦλκυσεν, μονοσιτέην, τρέχην; ἦδι (ἦδη), ἰέρει (ἦέρι), μί (μή), φιμί, στιφρούς (στνφρούς), ἀποδίξω, ἄστιον (ἄστειον), δί (δεῖ et δῆ), ἐπητήδιος, ἔπιτα; φύσαντα (φήσαντα), ὑπέρ (εἶπερ), ἀθροσθεῖς; μιχθεῖει, γείνεσθαι, δεῖς (δῖς), προκεινέεσθαι, ρεινῶν; ἐκποιέτω (ἐκπιέτω), διεποίησεν (διεπήησεν), πεφυκοῖαι; γνόμης, πλεύμον, βραχιώνον, φθινώπορον. Accedunt geminationes consonantium λ et ρ in vocibus ἀλότριον, κάλιστα, ἀναρίπτει, πρόριζα aliis, accedunt assimilationes praepositionum, velut in συνκλήσεως. Dialecti ignara erat manus fulva, ἐκφλιψάσης e. gr. mutavit in ἐκθλιψάσης, τουτέω formam pseudionicam male intrusit.

Fulva manus (A³) vetustior videtur esse quam fusca ^{A².} (A⁴), utriusque vero aetatem superat viridis (A²). Cuius rei testimonium extare Kuehleweinus monet in libro περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρ. VI 296, 19 L, ubi verba ὀδύνην παρέχει, βίη γὰρ χω>ρέει, primum quidem viridi manu scripta, superducta sunt litteris fulvis. Manus viridis multo pauciora scripsit posterioribus. Orthographiam minus curavit praeter accentus. Neque

vero solum in textu nonnulla bene restituit; omiſſa addidit in margine, ut VI 276, 2 κύκλου γὰρ γραφέντος ἀρχὴ οὐχ εὐρέθη, ſcripturae discrepantiam notavit, ut VI 108, 17 verbis ἐκλύσθησαν καὶ ἐκενώθησαν appinxit: γορ ἐν ἄλλο ἐκαύθησαν, πανταχοῦ δὲ τὸ καὶ ἐκενώθησαν; argumenta denique saepe adiecit ſignumque ση<μείωσαι>.

A⁵. Praeter has quartam manum correctricem (A⁵) animadvertit Kuehleweinus in Coacis praenotionibus, ſepiae ſuco ſimilem, cuius tamen aetas certo definiri nequit. Exempla ille mihi tradidit haec: Coac. 290 (V 648, 13) λύεται A¹, ſupraſcripsit ονται A⁵; Coac. 322 (654, 2) αἰμορραγεῦν ἐπιρριγοῦν τρώμα A¹, ter in extremis vocibus ſupr. τα A⁵; Coac. 394 (672, 6) πελιώ A¹, ſupr. ματα A⁵.

A⁶. Item ipſe quintam repperi (A⁶), atro colore inſignem, qua e. gr. libri περὶ φυσῶν exordium in margine inferiore fol. 93^v latine converſum extat hoc modo: *Sunt quedam artes quae ſunt laborioſe poſſidentibus eas, indigentibus autem iuuature, populis commune bonum, exerſitantibus autem eas doloroſe. Ex talibus artibus eſt et medicina. Medicus enim cernit mala, tangit iniucunda, in alienis autem caſibus proprias accipit tribulationes.*

Quae manus diverſae, quoad fieri poterit aptumve videbitur, in apparatu critico ſuis ſiglis diſtinguentur. Hoc praemittendum eſt, diſtinctionem haud raro eſſe difficillimam. Cum enim, ut unum afferam, primae manus calamo exhauſto et exareſcente lividiores litterae fiebant, ad fulvae manus ſimilitudinem ſummopere accedebant.

Folium codicis 125^r, arte phototypa expreſſum a Paulo Dujardin Pariſienſi, prolegomenis adnexum eſt.

III. Laurentianus 74, 7 (B) membranaceus ^{Laurentianus B.} saeculi XI/XII, quem Janus Lascaris Constantinopoli Florentiam advexit, vastam continet librorum chirurgicorum collectionem a Niceta medico Cpolitano institutam. Ipsi eum Nicetae fuisse archetypum ^{Nicetae collectio.} coniecit Antonius Cocchius, qui in libro 'Veterum medicorum chirurgica' inscripto (Flor. 1754) et codicem accuratissime descripsit et partis eius principem confecit editionem. Fuit olim valetudinarii XL martyrum Cpolitani, id quod ex inscriptione extremae paginae intricata et lacera elicit Cocchius, quam hoc modo legi iubet l. c. p. 42: <τὸ> παρὸν <βι>βλίον ὑπάρχει τοῦ <ιατρείου> τοῦ νοσοκομείου τῶν <μ' μαρτύρων> ἔχει δὲ φύλλα <τετρα>κόσια εἴκοσι πέντε μηνι. Μαίω <ινδικτιῶ>νος ἔκτης (cf. inscriptionis apographum apud Cocchium Bandinique catalogum codd. graec. bibl. Laurent. III 93). Suprascriptis alia manus saeculi ut videtur XIV: ἡ παροῦσα βίβλος ἔχει φύλλα $\overline{\nu\gamma}^1$), ut folia viginti duo dudum deperdita fuisse autumes. Qui numeri minus diligenter videntur adnotati esse, codex enim qualis extat, folia habet 405, neque vero viginti folia exciderunt, ut visum est ceteris, sed viginti quattuor, quaterniones scilicet $\bar{\iota}$ $\bar{\alpha}$ $\bar{\iota}\beta$, cuius rei auctor est Kuehleweinus, qui codicem, quantum ad Hippocratem pertinet, iterum ac tertium ipse excussit. Foliorum modulus 37×27 cm, binarum paginae columnarum 29×20,5 (singulae 9) cm. Versus in pagina seni et triceni. Folii unius exemplar ediderunt Wattenbach et de Velsen in 'Exemplis codic. graec.

1) Eadem fol. 1^r adnotavit: ἡ βίβλος αὕτη ἔχει $\overline{\nu\gamma}$ φύλλα.

litter. minusc. ser.', tab XXXXII. Maxima codicis pars ad hanc editionem non attinet. Insunt enim praeter Hippocratica libri chirurgici Apollonii Citiensis, Sorani, Rufi Ephesiorum, Galeni, Oribasii, Pauli Aeginetae, Palladii. Quae opera omnia primis in foliis septem indice uberrimo non solum librorum sed etiam capitum singulorum enumerantur, qui complectitur titulos 518 (vide Cocchium p. 2—33, Bandinium III 57—78). Secuntur fol. 7^v et 8 epigrammata tria autographa, senariis versibus in Nicetae honorem ab amicis composita, quorum primum Cocchius non sine causa imperatori Michaeli adscripsit (Cocch. p. 34 sqq., Band. III 80 sqq.). Praedicatur Nicetas medicus praestantissimus (*χαίροις ὁ δειχθεὶς εὐσθενῆς Ἱπποκράτης | καὶ παγγάληνος τῶν παθῶν γαληνότης* I 33 sq.), qui artem medicam restituerit (*σαφῶς ἀνιστῶν συμπεσοῦσαν τὴν τέχνην, | φθόνῳ λαθοῦσαν καὶ καμοῦσαν τῷ χρόνῳ* II 20 sq. *παριστᾶ τῇ δι' ἔργων ἐμφάσει | νῦν τὴν τέχνην θανοῦσαν, ὥσπερ ἐκ τάφου | πηδῶσαν, ἔμπουν ἔμπαλιν δεδειγμένην* III 18 sqq.), qui medicos veteres oblivioni eripuerit (*πόνους γὰρ ὑμῶν τοὺς πρὶν ἡμῶν ῥωμένους, | ἀνχμῶντας ἤδη καὶ παρημηλημένους, | καὶ φθειριῶντας, ὡς λόγος Καλλισθένην, | Νικήτας εὐρών, παγκρατῆς Ἱπποκράτης, | ἐξεῦρεν, ἐξέδωκεν, ὑψωσεν μέγα* I 6 sqq.), qui pictoris arte codicem imaginibus illustrandum curaverit.

Ex collectione Hippocratica codex exhibet hos libros: fol. 9^r *κατ' ἰητροεῖον*, fol. 13^r *περὶ ἀγμῶν*, fol. 33^v *περὶ ἄρθρων*, fol. 74^r *περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τραμάτων*. Qui liber fol. 80^v desinit in verbis: *τοῦ βέλους ἐν τῷ ὀ(στέῳ)* III 246, 2. Reliqua pars

evulsa est itemque indicis auctoritate *μοχλικόν* et *περὶ ὀστέων φύσεως*, quae omnia in quaternionibus decimo undecimo duodecimo scripta erant. Hi quaterniones iam tum perierant, cum Lascaris codicem in eam, quam nunc habet formam Clementis VII iussu restituit.

Duae distinguuntur in codice Kuehleweino auctore ^{B² B³} correctorum manus, altera (B²) saeculi XI/XII, colore sepiae suco simili, saeculi XIV altera (B³), colore clariore et subviridi. Adscripsit illa multa in margine glossemata nec non varias nonnullas lectiones; huic debentur emendationes plurimae et magna pars accentuum spirituumque. Praeterea de codice cf. Kuehlewein. in *Hermae* vol. XX 181 sqq., XXIII 260 sqq.

IV. Vaticanus graec. 276 (V) eorum codicum post Marcianum antiquissimus est, qui maiorem partem librorum Hippocraticorum continent, saeculi scilicet duodecimi exeuntis. Folia complectitur 207 (39×27 cm); columnae (31×20 cm) eadem manu conscriptae sunt, nisi iudicium me fallit, quae tamen inde a fol. 149^r vers. 25 (*ἀλγήσει ὁμοίως* VIII 100, 12 L) speciem paululum immutavit¹). Praemittitur fol. 1^r hic index ad litteram accurate descriptus, libros complectens LXII:

τάδε ἔνεστιν ἱπποκράτους· βιβλίον ᾗ: —

Index.

*ᾗ ὄρκος· β νόμος· γ ἀφορισμοί· δ προγνωστικόν·
ε̄ κατ' ἰητροίων· ε̄ περὶ ἀκμῶν· ζ̄ περὶ ἄρθρων· η̄ περὶ
τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων· θ̄ περὶ αἰρών· τόπων· ὑδά-
των· ῑ ἐπιδημιῶν ᾗ β̄ γ̄ δ̄ ε̄ ε̄ ζ̄· κ̄ (sic) περὶ φύσεως*

1) Alteram manum primam excipere fol. 100^r vers. 7 visum est Ioanni Tschiedel, qui maximam huius codicis partem Regiae societatis litterarum Saxonicae iussu in usum nostrum accuratissime contulit.

ἀνθρώπου· $\bar{\iota}\beta$ περὶ φύσεως παιδίου· $\bar{\iota}\gamma$ περὶ φύσεως
 γουῆς· $\bar{\iota}\delta$ περὶ ἐπικυήσεως· $\bar{\iota}\epsilon$ περὶ ἑπταμήνου· $\bar{\iota}\zeta$ περὶ
 ὀκταμήνου· $\bar{\iota}\eta$ περὶ παρθενίων· $\bar{\iota}\theta$ περὶ γυναικείης φύ-
 σεως· $\bar{\iota}\vartheta$ περὶ ὀδοντοφυΐας· $\bar{\kappa}$ περὶ τόπων τῶν κατὰ
 ἄνθρωπον· $\bar{\kappa}\alpha$ περὶ γυναικείων $\bar{\alpha}$ $\bar{\beta}$ · $\bar{\kappa}\beta$ περὶ ἀφορῶν·
 $\bar{\kappa}\gamma$ περὶ ἐγκατατομῆς παιδίου· $\bar{\kappa}\delta$ περὶ ὑγρῶν χρήσεως·
 $\bar{\kappa}\epsilon$ περὶ τροφῆς· $\bar{\kappa}\zeta$ περὶ διαιτητικῶν $\bar{\alpha}$ $\bar{\beta}$ $\bar{\gamma}$ · $\bar{\kappa}\zeta$ ὑγι-
 εινόν· $\bar{\kappa}\eta$ περὶ νούσων $\bar{\alpha}$ $\bar{\beta}$ $\bar{\gamma}$ · $\bar{\kappa}\theta$ περὶ παθῶν· $\bar{\lambda}$ περὶ
 τῶν ἐντὸς παθῶν· $\bar{\lambda}\alpha$ περὶ ἰερῆς νούσου· $\bar{\lambda}\beta$ περὶ
 ἑβδομάδων· $\bar{\lambda}\gamma$ περὶ κρισίμων· $\bar{\lambda}\delta$ περὶ ἐλκῶν (sic).
 $\bar{\lambda}\epsilon$ περὶ τρομάτων ὀλεθρίων· $\bar{\lambda}\zeta$ περὶ βελῶν ἐξαιρή-
 σεως· $\bar{\lambda}\eta$ περὶ αἱμορροειδῶν· $\bar{\lambda}\theta$ περὶ συρίγγων· $\bar{\lambda}\vartheta$
 περὶ φαρμάκων· $\bar{\mu}$ περὶ ἐλεβόρου· $\bar{\mu}\alpha$ περὶ κλυσµῶν·
 $\bar{\mu}\beta$ περὶ ἀδενόνου (ὁ in ras.) λομελῆς (l. π. ἀδένων
 οὐλομελῆς)· $\bar{\mu}\gamma$ μοχλικόν· $\bar{\mu}\delta$ περὶ ὀστῆων φύσεως·
 $\bar{\mu}\epsilon$ περὶ ὄψης· $\bar{\mu}\zeta$ περὶ καρδίας· $\bar{\mu}\zeta$ περὶ ἀφροδισίων·
 $\bar{\mu}\eta$ περὶ σαρκῶν· $\bar{\mu}\theta$ περὶ κρίσεως· $\bar{\nu}$ προορητικόν·
 $\bar{\alpha}$ $\bar{\beta}$ · $\bar{\nu}\alpha$ κωϊάκῃ πρόγνωσις· $\bar{\nu}\beta$ περὶ χυμῶν· $\bar{\nu}\gamma$ περὶ
 φύσεων· $\bar{\nu}\delta$ περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς· $\bar{\nu}\epsilon$ περὶ τέχνης·
 $\bar{\nu}\zeta$ περὶ ἰητροῦ· $\bar{\nu}\zeta$ παραγγελίαι· $\bar{\nu}\eta$ περὶ εὐσχημοσύνης·
 $\bar{\nu}\theta$ περὶ γνώμης (l. ἀνατομῆς)· $\bar{\xi}$ ἐπιστολαί· $\bar{\xi}\alpha$ ἐπιβῶ-
 μιος· $\bar{\xi}\beta$ πρεσβευτικός· ∼

Quae omnia si codice contineri putares, falsus
 esses. Exhibet enim haec tantummodo: fol. 1^r ὄρκος,
 fol. 1^v νόμος, ἀφορισμοί, fol. 9^v προγνωστικόν,
 fol. 14^v περὶ διαίτης ὀξέων (om. in indice), fol. 26^r
 κατ' ἰητροῦ, fol. 27^v περὶ ἀγµῶν, fol. 37^v περὶ

ἄρθρων, fol. 57^r περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τραυμά-
των, fol. 63^v περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων, fol. 67^v
ἐπιδημιῶν $\bar{\alpha}$ — $\bar{\xi}$, fol. 107^r περὶ φύσεως ἀνθρώ-
που, fol. 111^v περὶ φύσεως παιδίου, fol. 117^v
περὶ γουῆς, fol. 119^r περὶ ἐπικυήσεως, fol. 122^r
περὶ ἑπταμήνου, fol. 122^v περὶ ὀκταμήνου, fol. 124^r
περὶ παρθένων, fol. 124^v περὶ γυναικείης φύ-
σεως, fol. 133^v περὶ ὀδοντοφυΐας, fol. 134^r περὶ
τόπων τῶν κατὰ ἄνθρωπον, fol. 141^v γυναικείων
 $\bar{\alpha}$ $\bar{\beta}$, fol. 178^v περὶ ἀφύρων, fol. 184^v περὶ ἐπι-
κυήσεως (iterum), fol. 187^v περὶ ἐγκατατομῆς
παιδίου, fol. 188^r περὶ λητροῦ, fol. 189^v περὶ κρι-
σεων, fol. 191^r περὶ κραδίης, fol. 192^r περὶ σαρκῶ-
νων, fol. 195^r περὶ ἀδένων οὐλομελίης, fol. 196^v
περὶ ἀνατομῆς, ibid. ἐπιστολαί, fol. 205^v δόγμα
Ἀθηναίων (om. in indice), ibid. ἐπιβώμιος, ibid.
προσβευτικός. Quodsi indicem cum codice contuleris,
post librum περὶ ἐγκατατομῆς παιδίου libros duode-
viginti inde a $\bar{\kappa}\delta$ usque ad $\bar{\mu}\alpha$ desiderari intelleges.
Adde, quod reliqui codicis libri decem ordine legun-
tur ab indice discrepante quodque iterum omissi sunt
duodecim.

Codici quae essent peculiariora, nuper exposui in
Musei Rhen. tom. XLII p. 445 sq. Unde hoc videtur
repetendum esse, libri περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων par-
ticulas duas intrusas esse in librum περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ
τραυμάτων. Secuntur enim post τῶ ἔλκει (III 260, 2 L)
primum quidem verba ὅτι τὸ παχύτατον II 38, 26 —
ἔλκος ἐγγένηται II 48, 10 (C), tum verba τοῦ δὲ χει-
μῶνος ψυχροῦ II 16, 4 — οὐρέουσιν οἱ λιθιδῶντες

Arche-
typus.

πρὸς τὸ (sic) *γινόμενον ὄργον* II 38, 26 (B). Adnec-
tuntur, quasi eiusdem libri esset particula, chirurgici
libri quae restant iamque sequitur libri *περὶ ἀέρων*
ὑδάτων τόπων exordium, verba scilicet *καὶ ἦν ἐξ*
ἀρχῆς III 260, 2 — *τοῦ δὲ χειμῶνος ψυχρά* II 16, 5 (A).
Quod si reputaveris tecum C et A particulas eundem
fere versuum numerum complecti, B vero quadruplicem,
in codicis Vaticani archetypo A alterum, C septimum
quaternionis folium fuisse concedes, B tertium quartum,
quintum sextum. Quae tamdiu viros doctos torsit
textus perturbatio inde orta est, quod bibliopegae
socordia alterum septimumque folium immutabantur.
Ceterum rationibus assequi potes archetypi folia foliis
Vaticani fuisse minora eundemque fere versuum nu-
merum esse complexa atque Vindobonensis.¹⁾

Pal.-Vat. 192
et Paris. C.

Descriptos esse ex Vaticano Palatino-Vaticano 192 et Parisinum 2146 (C Littraei) monstravi in
Mus. Rhen. I. c. Poteram addere Ioannem Metellum,
cuius manu in Vaticano (fol. I^r) legatur *ἰω' ὁ μέτελλος*
ἔγραψεν *ξμε'* (i. e. 1537) itemque *ἰω' ὁ μέτελλος*
ἔγραψεν *αφμε'* (i. e. 1545), harum notarum altera Pari-
sinum significasse, quippe in cuius folio 1^r ex suis
libris esse codicem ipse testetur. Dubium igitur
omnino esse nequit, quia suo pretio careat Parisinus.

Marcianus M.

V. Codex Marcianus Venetus 269 (M) saeculi
XI membranaceus foliorum 463²⁾ (36×23,5 cm), olim
Bessarionis nec non Georgii medici Syriani, ut ipsorum
inscriptiones testantur. Copiosissimus index operum

1) Cf. de hac re quae docui in Philologi n. s. t. VI p. 422 sqq.:
Zur Überlieferungsgeschichte des Hippokrates.

2) Numeri recentes falso indicant folia 461.

Hippocraticorum sexaginta praemittitur fol. 1^v. Sequitur in quinione (fol. 2—11) Galeni vocum Hippocraticarum glossarium (<Ἱπποκράτους λεξι>κόν: —) omissis quinta fere glossarum parte reliquisque in brevius partim contractis, deinde Ἱπποκράτους γένος καὶ βίος κατὰ σωρανόν (fol. 11^{rv}). Qui secuntur quaterniones scriptura paullo immutata exarati sunt binisque in singulis paginis columnis (28,5×17 cm); quae versus continent undetrices. Complectitur codex haec:

ā ὄρκος (fol. 12^r), β νόμος (fol. 12^{rv}), γ περὶ τέχνης (fol. 12^v—16^v), δ περὶ ἀρχαίης ἱητρικῆς (fol. 16^v—23^v), ε παραγγελίαι (23^v—26^r), ε̄ περὶ εὐσχημοσύνης (26^r—28^r), ζ περὶ φύσεως ἀνθρώπου (fol. 28^r—35^v)¹), η̄ περὶ γουῆς (fol. 35^v—37^v), θ̄ περὶ φύσεως παιδίου (38^r—47^r), ῑ περὶ ἕρθρων (fol. 47^r—74^r), ῑᾱ περὶ χυμῶν (fol. 74^r—77^v), ῑβ̄ περὶ τροφῆς (fol. 77^v—79^v), ῑγ̄ περὶ ἐλκῶν (fol. 79^v—84^v), ῑδ̄ περὶ ἰερῆς νόσου (fol. 84^v—91^r)²), ῑε̄ περὶ νόσων ᾱ (fol. 91^r—102^r), ῑς̄ περὶ νόσων β̄ (fol. 102^r—121^r), ῑζ̄ περὶ νόσων γ̄ (fol. 121^r—129^r), ῑη̄ περὶ νόσων δ̄ (129^r—142^v), ῑθ̄ περὶ παθῶν (fol. 142^v—154^r), κ̄ περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν (fol. 154^r—179^r), κ̄ᾱ περὶ διαίτης ᾱ (fol. 179^r—189^r), κ̄β̄ περὶ διαίτης β̄ (fol. 189^r—199^v), κ̄γ̄ περὶ διαίτης γ̄ (fol. 199^v—207^v), κ̄δ̄ περὶ ἐνυπνίων (fol. 208^r—211^r), κ̄ε̄ περὶ ὄψιος³) (fol. 211^v—212^v), κ̄ς̄ περὶ

1) Complectitur librum περὶ διαίτης <ὄγεινῆς> inde a fol. 33^v.

2) Hic liber quique secuntur decem in indice numeris ῑε̄—κ̄ε̄ instructi sunt.

3) Liber in indice omissus est.

κρισίμων (fol. 212^r—214^v), *κξ ἀφορισμοί* (fol. 215^r—228^r), *κη προγνωστικόν* (fol. 228^r—236^v), *κθ περὶ διαίτης ὀξέων* (fol. 237^r—256^v), *λ περὶ φνσῶν* (fol. 257^r—261^v), *λα μοχλικόν* (fol. 261^v—270^r), *λβ περὶ ὀστέων φύσιος* (fol. 270^r—275^v), *λγ περὶ ἀγμῶν* (fol. 275^v—293B^v), *λδ κατ' ἰητροεῖον* (fol. 293B^v—297^r), *λε περὶ ἐγκατατομῆς ἐμβρύου* (fol. 297^r—298^r), *λς περὶ γυναικείων ᾱ* (fol. 298^r—336^v), *λε περὶ γυναικείων β̄* (fol. 336^v—368^v), *λη περὶ ἀφόρων* (fol. 368^v—379^r), *λθ περὶ ἐπικνήσιος* (fol. 379^v—385^r), *μ̄ περὶ ἑπταμήνου* (fol. 385^r—387^v), *μα περὶ ὀκταμήνου* (fol. 388^r—389^r), *μβ περὶ παρθενίων* (fol. 389^r—390^r), *μγ περὶ γυναικείης φύσεως* (fol. 390^r—408^v). Quo loco codex magna lacuna mutilatus est. Desinit paullo ante extremum librum de natura muliebri (*κάρνον ταῦτα VII 426, 9 L*); reliqua huius libri pars, qui sequebantur decem, undecimi exordium perierunt. Libri penitus evulsi indice auctore erant hi: *μδ περὶ ἐγκατατομῆς παιδίου*, *με προσηρητικῶν λόγος ᾱ*, *μς προσηρητικῶν λόγος β̄*, *μζ περὶ συρίγγων*, *μη περὶ αἰμορροϊδων*, *μθ Κωακαὶ προγνώσε(ι)ς*, *ν̄ ἐπιδημιῶν ᾱ*, *να ἐπιδημιῶν β̄*, *νβ̄ ἐπιδημιῶν γ̄*, *νγ̄ ἐπιδημιῶν δ̄*. Proximus quaternio partem continet libri *νδ̄ ἐπιδημιῶν ε̄*, inde a verbis *βαρύτερος γενέσθαι V 212, 23 L* (fol. 409^r—416^v). Quodsi ambitum partis deperditae cum ceterorum quaternionum amplitudine contuleris, novem codicis quaterniones desiderari ratiocinatione invenies. Desinit pars servata post quaternionem quinquagesimum primum, delituerunt quinquagesimus alter usque ad sexagesimum; qui hodie

a verbis βαρύτερος γενέσθαι incipit, nunc quidem quinquagesimus alter, olim fuit sexagesimus primus. Claudunt agmen: $\bar{\nu}\epsilon$ ἐπιδημιῶν $\bar{\varsigma}$ (fol. 416^v—426^r), $\bar{\nu}\varsigma$ ἐπιδημιῶν $\bar{\xi}$ (fol. 426^r—445^r)¹⁾, $\bar{\nu}\zeta$ ἐπιστολαί (fol. 446^r—460^r), quibus insertus est $\bar{\nu}\eta$ ὁ περὶ μανίης λόγος (fol. 458^r—459^r), $\bar{\nu}\theta$ δόγμα Ἀθηναίων (fol. 460^r^v; additur ἐπιβώμιος), $\bar{\xi}$ προσβεβητικός (fol. 460^v—461^v), hic quidem mutilus, cum in ultimi quaternionis calce desinat in verba ἐταράσσοντο καὶ (IX 408, 24 L.)²⁾

Codex, cuius folia 11^r 33^r arte phototypa expressa habes in Wattenbachii et de Velseni 'Exemplis codicum Graecorum', tabb. XL et XLI (cf. fol. 12^r in Wattenbachii 'Schrifttafeln', tab. XXXV), et librarii ipsius manu correctus est et alterius cuiusdam.

VI. Recentiores codices tantum non omnes ^{Codices recentiores.} affinitate cum Marciano coniunctos esse vel ordo docet singulorum librorum, qui congruit cum Marciani indice. Quorum plenam afferre memoriam cum ab hac editione alienum sit, notabiliores eorum brevi ponimus conspectu.

Omnium proximus ad Marciani aetatem acce- ^{Classis I.} dit Parisinus 2142 (H), olim Fonteblandensis ^{Paris. H.} (= 2672 Colbertinus et 873 Regius), bombycinus saeculi XIII. Cuius cum pars dimidio maior interiisset, manus posterior, saeculi ut videtur XIV, deperdita restituit. Scriptura vetustiore exarata haec folia con-

1) Fol. 445^v vacuum relictum est.

2) Numeri singulis libris in indice praefixi leguntur et in textus inscriptionibus, locis autem haud paucis ab indice discrepant. Post lacunam 408|9 titulorum numeri omisi sunt.

servata sunt: Fol. 46 (IV 90, 11 L τοῦ ξύλου — 96, 8 γένηται), fol. 49 (118, 16 τὸ μὲν οὖν σύμπαν — 124, 6 ἀλλήλοισι), fol. 55—78 (180, 13 <ἤβη δὲ> — 308, 7 ἡμίσεως), fol. 80—308 (314, 13 — σαι τὸν ἄνθρωπον — II 310, 4 ἐν ταύτησι με —). Tulerunt igitur aetatem libri *περὶ ἄρθρων* pars maior, qui Marciani ordine secuntur libri XVIII *περὶ χυμῶν* — *προγνωστικόν*, pars libri *περὶ διαίτης ὀξέων*. Reliqua omnia librario debentur posteriori. Qui e fonte hausit cognatissimo, ita quidem, ut partes originis diversae pro uno codice haberi et possint et debeant.

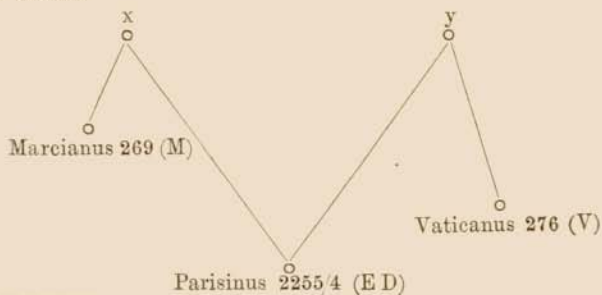
Eodem loco stant praeter alios libros, de quibus in Museo Rhenano XLII 452 sqq. rettuli, Vaticanus graec. 277 (R) et Parisinus 2255/4 (ED), bombycinus ille saeculi XIV, hic chartaceus eiusdem fere aetatis.

Vatic. R. Vaticano praefixa est Erotiani vocum Hippocraticarum collectio (fol. 2^r—9^v). Fol. 11^r legitur index Marcianus, incip. ἡ πίναξ αὕτη περιέχει δις τριάκοντα λόγους.¹⁾ Fol. 12^r—24^r habes Galeni lexicon, 24^v Sorani vitam, secuntur Hippocratica.

Paris. ED. Eiusdem prosapiae est Parisinus ED, qui plenissimam omnium qui extant codicum librorum Hippocraticorum collectionem exhibet tomis duobus. Quam ex Marciani archetypo peti non potuisse totam consentaneum est. Pertinent ad Marciani familiam codicis prioris (2255) folia 27—366, quibus continentur libri a Galeni lexico usque ad librum *περὶ κρισίμων*, et folia 381—389 aphorismos praebentia et prognosticum. In altero codice (2254) altera pars

1) Enumerantur LVIII omissis *περὶ παθῶν* et *περὶ ἐγκατατομῆς ἐμβρόνου* libris, qui tamen in codice ipso leguntur.

legitur collectionis Marcianae inde a libro *περὶ διαίτης ὀξέων*. Codicem nos tenere ex duplici fonte concinnatum vel inde licet conicere, quod a folio 366^v, in quo libri incipiunt a Marciano alieni, alia manu conscriptus est litteris satis exilibus. Addita autem haec sunt: Fol. 366^v *περὶ ἰητροῦ*, fol. 367^v *περὶ σαρκῶν*, fol. 369^v *περὶ ὀδοντοφυΐας*, *ibid. περὶ ἀνατομῆς*, fol. 370^r *περὶ καρδίης*, fol. 370^v *περὶ ἀδένων*, fol. 371^v *περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον*, fol. 376^r *περὶ ἀέρων, ὑδάτων τε καὶ τόπων* (lacunosum), fol. 378^v *περὶ ὑγρῶν χρήσιος*, fol. 379^v *περὶ κρίσεως*. — Fol. 389^v *περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τραυμάτων*, fol. 393^r *περὶ προγνώσεως ἐτῶν* (i. e. libri de aere aquis locis fragmentum supra omissum). Quae unde in Parisinum fluxerint dubium vix potest esse. Monstravi nuper in *Philologo* (n. s. t. VI 428 sqq.) duas libri *περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων* partes e Vaticani 276 archetypo originem duxisse; idem archetypus fons erat librorum reliquorum, quos addidit Parisini manus altera.¹⁾ Stemma tibi finxeris hoc modo:

1) Adnumerandus etiam Vaticani familiae textus Aphorismorum et Prognostici in E traditus, utpote eadem manu scriptus atque additamenta cetera, itemque Coacarum praeno-

Classis II. Accedit altera classis cognatorum Marciani, hac re facile quae a priore dignoscitur, quod Galeni lexicon corpori Hippocratico praemissum in ea non genuino traditur ambitu, sed in brevius redactum eodem modo atque in Marciano ipso. Testes prodeant hi:

Paris. F. Parisinus 2144 (F) bombycinus saeculi XIV, imaginibus Hippocratis (fol. 10^v) et Alexii Apocauci (fol. 11^r) ornatus, viri medio fere saeculo decimo quarto belli et pacis artibus apud Byzantinos clari. Dimidiam partem elegantissime scripsit Alexius Pyropulus, sicut ex his verbis quae leguntur fol. 12^r conicio: ὁ χρῆστὲ βοήθει τῷ σῶ δούλῳ ἀλεξίῳ τῷ πυροπ-
<ούλῳ>. A libro *περὶ φυσῶν* (fol. 228^r) librarius alter in Alexii locum successit. Marciani index reperitur fol. 8^v. Charta signo quod dicitur aquatico notata est, pyro scilicet inter folia bina pendente.¹⁾ Idem signum habet

Paris. J. Parisinus 2143 (J) eiusdem saeculi, quattuor manibus conscriptus, qui fuerat 'reginae totius Serbiae' (τῆς βασιλίσσης πάσης Σερβίας), postea vero ab Antonio eparcho donatus est Francisco Francorum regi. Domino item elegantiaque insignior quam vetustate

Laurent. L. Laurentianus 74, 1 (L), membranaceus impensis Medicaeis exeunte saeculo XV maxima cura exaratus in usum Laurentii Magnifici (cf. Kuehlew. Herm. XXII 184).

tionum pars a verbis <σύ>νηθες ἐκ παιδίου μανικὸν καὶ θανάσιμον (V 634, 18 L) nonnullaque sub finem codicis D. Libros *περὶ ὕγρῶν χρήσιος* et *Κωακαὶ προγνώσεις* in Vaticano desiderari ne te moretur, in archetypo enim fuisse eos index testatur.

1) Aut fallor aut pyro illi cum Pyropulo quidam est conexus. Videtur non tantum librarius, sed etiam bibliopola fuisse, qui chartam ipse conficiendam curavit propriam.

Ad Hippocratis textum recensendum fundamento *Recensio.*
 usi sumus codicibus quinque, Vindobonensi θ , Parisino A, Laurentiano B, Vaticano V, Marciano M. Saeculis igitur decimo undecimo duodecimo debentur recensione subsidia primaria.

Atque θ A B, qui communem habent nullum θ A B. collectionis librum, pro sua quisque parte gravissimi testes adhibendi erant. Continent libros duodetriginta sive undetriginta tertio *περὶ διαίτης* in duas partes diviso. Quorum ad textum restituendum secundo loco adhibebamus aut Vaticanum aut Marcianum aut utrumque exceptis Coacis praenotionibus et *περὶ ὑγρῶν χρήσιος* scriptiuncula, quae solo leguntur in Parisino. V auxilio venit Parisino in libris *ἐπιδημιῶν* $\bar{\alpha}$, *περὶ τόπων τῶν κατὰ ἄνθρωπον*, Laurentiano in libro *περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρομάτων*; M cum Vindobonensi communia habet *περὶ χυμῶν*, *περὶ ἰερῆς νούσου*, *περὶ νούσων* $\bar{\alpha}$ $\bar{\beta}$ $\bar{\gamma}$, *περὶ παθῶν*, *περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν*, *περὶ διαίτης* $\bar{\alpha}$ $\bar{\beta}$ $\bar{\gamma}$ $\bar{\delta}$, cum Parisino *περὶ τέχνης*, *περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς*, *περὶ τροφῆς*, *περὶ φυσῶν*; V M coniuncti praebent Vindobonensis *περὶ γυναικείων* $\bar{\alpha}$. $\bar{\beta}$ et *περὶ γυναικείης φύσιος* libros, Parisini *περὶ διαίτης ὀξέων*, *ἐπιβώμιος*, *περὶ φύσιος ἀνθρώπου*, Laurentiani *κατ' ἰητροῦ*, *περὶ ἄγμων*, *περὶ ἄρθρων*.

Alterius librorum partis recensio pendet ex co- v m.
 dicibus V M, aut coniunctis aut singulis. Uterque habet haec: *ὄρκος*, *νόμος*, *ἀφορισμοί*, *προγνωστικόν*, *ἐπιδημιῶν* $\bar{\epsilon}$ (partim) $\bar{\varsigma}$ $\bar{\xi}$, *περὶ φύσιος παιδίου*, *περὶ γυνῆς*, *περὶ ἐπικνήσιος*, *περὶ ἐγκατατομῆς παιδίου*, *περὶ ἐπταμήνου*, *περὶ ὀκταμήνου*, *περὶ παρθενίων*, *περὶ ἀφόρων*, *ἐπιστολαί*, *δόγμα*, *πρεσβευτικός*, numero duo-

deviginti. In Vaticano solo traduntur: *περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων, ἐπιδημιῶν β̄ γ̄ δ̄, περὶ ὀδοντοφυΐας, περὶ ἰητροῦ, περὶ κρίσεων, περὶ καρδίας, περὶ σαρκῶν, περὶ ἀδένων οὐλομελίας, περὶ ἀνατομῆς*, numero undecim, in Marciano solo: *παραγγελίαι, περὶ εὐσχημοσύνης, περὶ ἐλκῶν, περὶ νούσων δ̄, περὶ ὕψιου, περὶ κρισίμων, μοχλικόν, περὶ ὀστέων φύσιος*, numero octo. Olim inerant in Marciano codice *προρρητικῶν ᾱ β̄, περὶ συρίγγων, περὶ αἱμορροΐδων*, hoc quidem tempore petenda ex recentioribus Marciano cognatis.

Collectiones. Diversarum igitur collectionum testes putandi sunt codices Hippocratici. Plenissimae collectionis Index Vati-
caneus. conspectum exhibet index Vaticanus, cuius librorum partem fere dimidiam in ipso codice Vaticano servatam tenemus. Altera collectio, quam ab eius codice pri-
Coll. Mar-
ciana. mario Marcianam licet appellare, alio ordine disposita, neque ad vetustatem neque ad integritatem indicis Vaticani accedit. Desiderantur in ea *περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τραμάτων, περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων, περὶ ὀδοντοφυΐας, περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον, περὶ ὑγρῶν χρήσιος, περὶ φαρμάκων, περὶ ἀδένων οὐλομελίας, περὶ καρδίας, περὶ σαρκῶν, περὶ κρίσεως, περὶ ἰητροῦ, περὶ ἀνατομῆς*, tradita ea quidem in Vaticano tantum non omnia¹⁾, praeterea libri deperditi *ὑγιεινόν*,

1) *Περὶ ὑγρῶν χρήσιος* in indice tantum legitur itemque *περὶ φαρμάκων*. Illud habes in Parisino A, hoc (de quo cf. Littraeus I 422) in editionis Aldinae exemplari calamo exaratum repperi, quod in bibliotheca Ambrosiana adservatur (S. Q. E. VIII 14). Incip.: *Ἱπποκράτους περὶ φαρμάκων βιβλίον· τὰ περὶ φαρμάκων πρήγματα οὗχ οἷα νομίζεται ἔστι· explic.: κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἐν τῇ θερικῇ ὥρᾳ ἀπὸ κυνὸς ἀνατολῆς ἡμέρας πεντήκοντα φυλάσσεσθαι χρὴ μὴ διδόναι φάρμακον, ἀλλὰ κλυσομοῖσι χρεῖεσθαι γὰρ αὐτὸς κίνδυνος (sic).* — Et librum *περὶ*

περὶ ἐβδομάδων, περὶ τρομάτων ὀλεθρίων, περὶ βελῶν ἐξαιρέσιος, περὶ ἔλλεβόρου, περὶ κλυσμῶν, περὶ ἀφροδισίων. Enumerantur in indice Marciano libri sexaginta, unde eandem esse hanc collectionem concluderis, quae a Suida vocetur πολυθρόλυτος καὶ πολυθαύμαστος ἐξηκοντάβιβλος, ἢ πᾶσαν ἰατρικὴν ἐπιστήμην τε καὶ σοφίαν ἐμπεριέχουσα (s. v. Ἰπποκράτης).

Sequitur, ut quaeramus de libris Θ A B. Lauren- Coll. Nice-
tae.
tiani B collectionem a Niceta, medico Constantinopolitano, Commenorum temporibus compositam esse supra rettulimus. Quam e Vaticani archetypo traxisse originem pro certo affirmari potest. Vaticano ordine qui in Laurentiano insunt et fuerunt se excipiunt libri chirurgici, a Marciani diverso¹⁾, Vaticanis titulis inscribuntur²⁾, textus denique Vaticano simillimus est, id quod nuper monuit Kuehleweinus (Hermes XXIII 267). — Similiter res se habet in Parisino A et Vindobonensi Θ. Discernendi sunt a collectione Marciana, hic, quod neque librum περὶ διαίτης tertium in duas partes habet dispositum neque quartum de morbis conscriptum prioribus tribus adicit, ille, quod libros περὶ ὑγρῶν χρήσιος et περὶ τόπων τῶν κατὰ ἄνθρωπον continet a

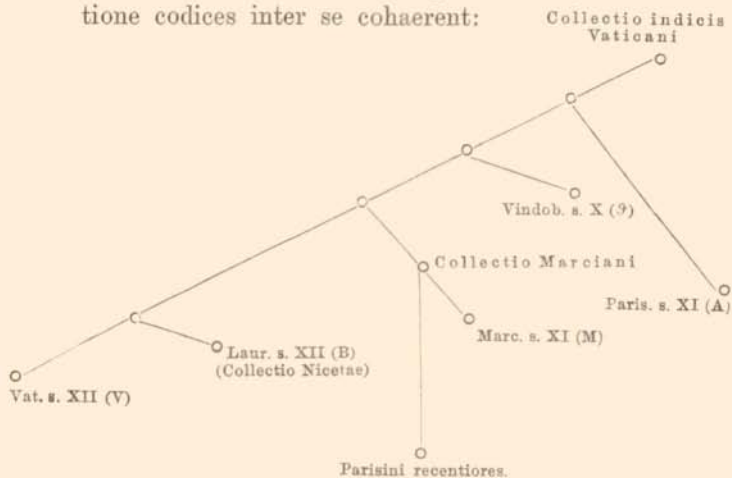
ἐπταμήνον spurium (fol. 20 Ald.) solus praebet Vaticanus (v. Mus. Rhen. XLII 446). Περὶ νούσων δ̄ ne desideres in hoc codice, cf. Littr. VII 542.

1) Ex archetypi parte priorē κατ' ἰητροῖον, περὶ ἄρθρων ἐμβολῆς, περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρομάτων sumpsit Nicetas, omisit libros inde ab eo περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων usque ad περὶ ἀδένων οὐλομελῆς, utpote a consilio suo alienos, postremo addidit μοχλικόν, περὶ ὀστέων φύσιος ex parte posteriore. Notandum est archetypum integriorem praebuisse collectionem Vaticano, in quo μοχλικόν et περὶ ὀστέων φύσιος libri omissa sint et indice tantum enumerentur.

2) Περὶ ἄρθρων ἐμβολῆς BV περὶ ἄρθρων M.

Marciano alienos. Contra nihil omnino tradunt, quod auctore indice non praebuisse putandus sit Vaticani archetypus. Sed hi testes antiquissimi ante Laurentianum e memoria communi orti sunt, textus enim cum Vaticano non tanta similitudine coniunctus est quanta Laurentiani. Quod quibus temporibus factum sit, parum constat; hoc certum, id ante conditam collectionem Marcianam factum esse. Monendum est praeterea Parisini libros ante libros Vindobonensis e Vaticana collectione excerptos videri eiusque rei hoc esse testimonium, quod lectiones codicis & saepius quam codicis A cum Marciano congruant.¹⁾

Quae si recte a nobis disputata sunt, hac fere ratione codices inter se cohaerent:

1) Cf. de Hippocratis codicibus sagaciter quae disputata sunt a Theodoro Gomperz in libro: *Die Apologie der Heilkunst* (Sitzungsber. der Kais. Akad. d. Wiss. in Wien, philos.-hist. Cl., Bd. CXX, Wien 1890), p. 66 sqq.

CAPVT II.

DE MEMORIA SECVNDARIA.

Quo tempore primum composita esset ea de <sup>Corporis Hip-
pocratici origo.</sup> qua praefari pergimus librorum Hippocraticorum collectio, dissensio erat inter viros doctos. Iudicabat Aemilius Littraeus aetate circiter conditae bybliothecae Alexandrinae in lucem eam prodiisse.¹⁾ Contra disputavit Darembergius, cum ante Aristotelis opera conscripta et concinnata et publice lectam eam esse defenderet.²⁾ Huic quoque quaestioni ut aliis tam multis lux affulsit ex sepulero Aegyptiaco. Ex quo enim Hermanni Dielesii opera indefessa ex papyro Londinensi 137 edita sunt Iatricorum excerpta Menonis Peripatetici³⁾, qui et alios medicorum libros permultos et corpus Hippocraticum in usum suum convertit, dubium esse non potest, quin iam Aristotelis temporibus, cuius iussu Meno medicorum placita uno conspectu posuit, Hippocratis nomine insigniti fuerint diversae prosapiae libelli, qui inde ab illa aetate ad nostram grammaticis medicisque causam praeberunt dubitandi distinguendi disceptandi.

1) *Oeuvres d'Hippocrate* I 268.

2) *Journal des Savants* 1852 p. 457 sq. = *Oeuvres choisies d'Hippocrate*² p. LXXI sq.

3) In *Supplementi Aristotelici* t. IV. Cf. H. Diels, *Über die Excerpte von Menons Iatrika in dem Londoner Papyrus 137* (Herm. XXVIII [1893] p. 407 sqq.).

Grammatici
Alexandrini.

Neque vero solum de descriptionum auctoribus quaerebatur. Iam ab Alexandrinis grammaticis et medicis editiones parabantur (*ἐκδόσεις*), scribebantur glossaria (*λέξεις*), commentarii (*ὑπομνήματα*) aliique libelli (*συγγράμματα*) ad Hippocratem pertinentes. Quorum operum memoriam oblitteratam resuscitandam susceperunt Littraeus¹⁾ potissimum et Darembergius²⁾, suscepit etiam Kleinius in Erotiani praefatione.³⁾ Plura docere poterit historiae medicae Graecae sospitator futurus.

Atque nobis quidem textus Hippocratici formam pristinam scrutantibus, res erit in primis cum Erotiano et Galeno. De Byzantinae aetatis codicibus egimus capite priore, iam de eis libris mss. quid iudicandum sit videamus, quorum his viris copia erat. Opera eorum commune quodammodo receptaculum sunt Alexandrinorum doctrinae: quaeritur, quid inde lucremur.

Erotiani
glossarium.

I. Incipimus ab Erotiani vocum Hippocraticarum collectione (*τῶν παρ' Ἱπποκράτει λέξεων συναγωγή*), quam Andromacho, imperatoris Neronis archiatro, dedicavit auctor. Quae quidem qualis nunc traditur in codicibus mss. a forma genuina summopere differt. Olim ex ipso glossarum ordine poterat cognosci, ex quo loco corporis Hippocratici desumptae essent, cum ad commentarii modum sese excipientes scriptoris textum sequerentur. Nunc ad litterarum seriem ab epitomatore compositae sunt, ita tamen, ut restitui

1) *Oeuvres d'Hippocrate* I 80 sqq.

2) *Notices et extraits des manuscrits médicaux* (Par. 1853) p. 198 sqq.

3) Cf. et Wellmannus apud Susemihlium, *Gesch. der griech. Litter. in der Alexandrinerzeit* I 778 sq. II 417 sq.

possit vetusta lexicī condicio, si quis epitomatoris rationem perspexerit. Minime enim hoc modo processit, ut totam glossarum farraginem certa lege a litterarum serie desumpta digereret, sicut nos in lexicis condendis facere solemus. Prima tantum glossarum littera respecta singula deinceps Erotiani capita, pro quaque littera unumquodque, in usum suum vocavit, ita quidem, ut nunc non iam semel, sed fere vicies quater inveniatur in epitoma operum Hippocraticorum series qualis constituta sive recepta est ab Erotiano. Quae cum ita se habeant, fieri potuit, ut et ille librorum ordo reconcinnaretur et glossarum series vere Erotianea. Quem ad laborem aggressi haec duo lucrati sumus. Numerum ordinemque librorum Hippocraticorum, quorum glossas explicavit Erotianus, invenimus, glossae uniuscuiusque quae fuisset sedes in corpore Hippocratico, constituere coepimus.¹⁾ Atque index librorum Erotianeus, diversus is quidem ab enumeratione prooemii Erotianei, hic fuit:

I. *Σημειωτικά. Προγνωστικόν, προορητικὸς ἄ, περὶ χυμῶν, ἐπιδημιῶν ἄ β γ δ ε ζ ξ, ἀφορισμοί.*

II. *Φυσικὰ καὶ αἰτιολογικά. Περὶ φύσιος παιδίου, περὶ φύσιος ἀνθρώπου, περὶ τόπων καὶ ὥρων, περὶ φυσῶν, περὶ ἰερῆς νούσου.*

III. *Θεραπευτικά. Νόμος (?), περὶ ὑγρῶν χρήσιος, περὶ διαίτης ὑγιεινῆς, περὶ τόπων τῶν κατὰ ἄνθρωπον, περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς, περὶ τέχνης, κατ' ἰητροῦ, μοχλικόν, περὶ ἐλκῶν, περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ*

1) *Das Hippokrates-Glossar des Erotianos und seine ursprüngliche Gestalt* (Abhandlungen der philolog.-histor. Classe der Königl. Sächs. Gesellsch. d. Wissenschaften, t. XIV, p. 100 sqq.).

τρωμάτων, περὶ τρωμάτων καὶ βελῶν, περὶ ἀγμῶν, περὶ ἄρθρων, περὶ διαίτης ὀξέων, περὶ νούσων $\bar{\alpha}$, περὶ ἐβδομάδων, περὶ νούσων $\bar{\beta} \bar{\gamma}$, περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, γυναικείων $\bar{\alpha} \bar{\beta}$, περὶ γυναικείης φύσιος, περὶ αἱμορροΐδων καὶ συρίγγων, περὶ ἀφόρων, περὶ τροφῆς (?), ἐπιβώμιος, πρεσβεντικός, ὄρκος.

Confertur
memoria
Erotianea
cum eodd.

Ex his libris glossae circiter octingentae aetatem tulerunt, quas Alexandrinorum grammaticorum medicorumque operibus usus nonnullis Erotianus interpretatus est. Si conferes eas cum codicum Hippocraticorum memoria, textum locis quibusdam deteriorem, quibusdam meliorem legisse glossographum cognosces. Superat memoria nostra Erotianeam e. gr. his locis¹⁾:

Codices.

Erotianus.

ἄλλες Prorrhet. V 518, 3 DF	ἄλλες 40, 6 (H ¹)
εἰρύεται ibid. 522, 7	εἰρύεται 66, 5
πρὸ τοῦ ἤρος Epid. I, II 598, 8	πρὸ τοῦ ἤρος 106, 1
ὑδατόχλοα (διαχωρήματα) Epid. III, III 146, 11	ὑδατόχροα (οὔρα) 128, 7
γλισχροχόλα Epid. IV, V 170, 11	γλισχροχροα 60, 19
ἐργάσασθαι Epid. VI, V 276, 10	ὀργίσασθαι 100, 19 (τινὲς apud Gal. XVII A 908)
αἷτιος de morb. sacr. VI 358, 3	ἀνταῖος (θεός) 45, 10
πεῖσαι Ἀπίσαι cett. (I. πῖσαι) de locis in hom. VI 326, 10	σπεῖσαι 116, 6
ώραῖα ἔοντα ibid. 328, 11	ὠρέοντα 138, 7

1) Eum librorum ordinem sequimur qui placuit Erotiano.

ἔτι τείνοιο de fract. III	ἔτιταίνετο 71, 5
518, 7	
ἐκπαλήσει ibid. 550, 7	ἀποπαλήσει 52, 5
ἠπεδανόν de morb. mul.	κατηπέδανον 89, 8
VIII 26, 11	
σμαραγεῖ ibid. 328, 16	μαράσσει 97, 1.

Exempla lectionum probarum, quas ex Erotiano petere licuit, contra sunt haec:

Erotianus.

Codices.

νεΐαιρα γαστήρ 97, 9	κάτωκοιλίη Progn. II 134, 16
ἐγγλοιούμενα 66, 7 (ἐκγλ. Gal.)	ἐκλύόμενα Prorrh. V 556, 7
λείως 92, 4	τελέως Epid. II, V 78, 17
κενεβρείω 82, 8	Τηκομαίω Epid. IV, V 164, 6
ἐπίδυνεν 67, 15	ἐπήδα Epid. V, V 214, 22
ὀγγῆ, ὀγγεῖν 102, 2	ὀχέη, ὀχέειν Mochl. IV 362, 1, 4
ἀφροάινοντος 55, 10	ἀφρονέοντος de morb. I, VI 174, 13.

Accedunt loci, quibus pars tantummodo codicum cum Erotiano consentit, sicut in ἀέκουσιν (41, 9 Kl., II 658, 13 L) A; accedunt, quibus iam glossographi temporibus variae extabant lectiones, ut V 102, 3 κερχνώδεα et καρυνκώδεα et κερκώδεα (81, 12 Kl.) sive IV 372, 7 L ῥοώδεα ὀστέα et ῥοικώδεα (113, 6 8 Kl.). Haud raro dubitaveris Erotiani codicumne sequaris auctoritatem, ut V 102, 3, ubi κερχνώδεα codices praebent, κερχνώδεα voluit Erotianus (81, 12), sive orta quaestione de voce νίωπον (98, 1), quae νέτωπον vel μετώπιον scribi solet in codicibus. Denique fit, ut

falsa exhibeant et Erotianus et codices (cf. ὑποφρον 128, 14 Kl., ὑπαφρον VI 18, 11 L codd., l. ὑπόφορον).¹⁾

Textus Ero-
tianeus a
codd. diver-
sus.

Unde apparet Hippocratis textum ab Erotiano lectum esse multis numeris a codicum nostrorum memoria diversum. Quod gravioribus etiam argumentis evincitur, differt enim quem supra apposuimus index librorum Erotianeus a codicum indicibus. Ut de ordine taceam, neglexit glossographus hos fere libros: *περὶ διαίτης ἁ β γ δ, Κωακαὶ προγνώσεις, περὶ νούσων δ, περὶ παθῶν, περὶ γονῆς, περὶ ἐπικνήσιος, περὶ ἐπιταμῆνου, περὶ ὀκταμῆνου, περὶ παρθενίων, περὶ ἀδέων οὐλομελῆς, περὶ εὐσχημοσύνης, περὶ ἰητροῦ, περὶ καρδίης, περὶ ὕψιος, παραγγελίαι, περὶ σαρκῶν. Integrum eum legisse videri librum *περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων*, iam Galeni temporibus mutilum, legisse praeterea quae diu desiderantur τὰ προσκείμενα τῷ μοχλικῷ, *περὶ τρωμάτων καὶ βελῶν, περὶ νούσων ἢ τὸ μικρότερον* (= *περὶ ἐβδομάδων*) demonstrabamus in Actis societatis litterarum regiae Saxonicae (cf. p. XXXI, 1).*

Galeni com-
mentarii.

II. Consistimus in vasta commentariorum serie, quos in Hippocratis libros conscripsit Galenus. Septendecim tractasse sese ipse refert ex toto operum Hippocraticorum numero libris sexaginta duobus.²⁾ Quos aetatem tulisse tantum non omnes notum est. Atque quibus quidem in universum rationibus usus

1) Glossas, quae post Erotianum in lexico labem tulisse viderentur, praetermisimus (cf. *Μηριοχάνη* 94, 8, *Μοδοσαίως* 95, 3).

2) Praeterea interpretatum esse Galenum librum *περὶ ἐβδομάδων* ex versione Arabica intellegitur, de qua rettulit Chr. Harder in *Mus. Rhen.* tom. XLVIII 434 sqq.

sit medicus sollertissimus et in librorum origine diiudicanda et in singulis locis explicandis emendandisve, exposita legimus a Broeckero¹⁾ eademque breviter indicata ab Iwano Muellero.²⁾ Qualem vero Hippocratis textum manibus triverit, quae volumina illius manuscripta cum textu suo contulerit, quae subsidia ex editionibus glossariis commentariis prioris aetatis grammaticorum medicorumque traxerit interpres, quatenus denique lectionum ab eo in commentariis relatarum sive commendatarum in nostris codicibus dignosci possint vestigia, nondum satis perquisita invenies. Nec id facile fieri potuit, cum adhuc parum senserint commentarii philologorum manus emendatrices.

1. Ut enim de textu Hippocratis a Galeno lecto dicam, eum ex fonte duplici eliciendum esse scias, nimirum ex lemmatis commentariorum capitibus praepositis ipsisque ex commentariis. At saepissime diversa praebent hi fontes. Testimonio sint haec exempla, tali ordine ea quidem petita ex commentariis, quali eos conscriptos esse a Galeno nuper monstravi (Mus. Rhen. XLIV p. 229 sqq.):

In Hippocr. *περὶ ἀγυῶν* librum commentarii (XVIII B 318 sqq.):

Lemmata.	Commentarius.
<i>ἔδόκεέ τις</i> 342	<i>ἔδωκέ τις</i> 344
<i>καὶ φύσις φύσιος</i> 399	omissa ibid.
<i>ἐπάνω ἐς</i> 523	<i>ἐπανείς</i> collig. ex p. 527

1) In Musei Rhenani t. XL (1885) p. 415 sqq.

2) Verhandlungen der 41. Versamml. deutscher Philologen und Schulmänner in München (1891), p. 80 sqq.

Lemmata.	Commentarius.
πυρετώδες 546	πυρῶδες 548
ἐξαείραται 553	τὸ ἔρευθος ἐξ. 557
ὀλίγω 563	μὴ ὀλίγω 565
ἰξάλην δ' αἰγὸς 572	om. αἰγὸς <i>ibid.</i>
δυσαισθησίην 602	δυσθεσίην 604 (ex emend. Cocchii).

In librum περὶ ἔρθρων commentarii (XVIII A 300 sqq.):

ὀπισθεν 388	ὀπισθίην aut ἐξωθεν <i>ibid.</i>
ἐκπλήσσοιτο 390	ἐκπλίσσοιτο 391 (ex emend. Littraei IV 112, 9)
στενοχωρίη 410	στενυγροχωρίω (l.—ίη) 411
τομήν ἔχειν χοή 748	add. παραμήκεια <i>ibid.</i>

In aphorismos commentarii (XVII B 345 sqq.):

ἀνταποδόσεις 381	ἐπιδόσεις 387 ¹⁾
λήθαργοι 625	om., sicut videtur
αἷμα μέλαν 681	αἷμα 687
τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα κακόν 689	καὶ τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα <i>ibid.</i>
τριηκοστῇ πρώτῃ καὶ τριη- κοστῇ τετάρτῃ 711	τριηκ. πρ. altera pars Galeni librorum, altera τριηκ. τετ. 714.

In prognosticum commentarii (XVIII B 1 sqq.):

κάστα πούλυ τε καὶ παχύ 210	πολύ τε καὶ παχὺ aut πολὺ κάστα libri a Galeno lecti 213.
--------------------------------	---

1) Cf. quae monui in Philologi n. s. vol. II p. 59.

In librum *περὶ διαίτης ὀξέων* commentarii (XV 418 sqq.):

Lemmata.

τὴν ἑβδόμην ἢ ἐνάτην 501
κρέσσον 551

οἴνου λευκοῦ καὶ λεπτοῦ 668

ὑπ' ὀστεοκόπου 738

θεωρούμενα 791

ἢ ἀφωνίη 829

φλεγμασίην 841

τῶν τεπόντων καὶ τῶν
οὐρωδέων 861

κοιλίην δὲ μὴ λίην λύσης
862

σίλφιου δὲ κανλὸς καὶ ὀπὸς
877

ἐρευγματωδέστερα 880

ὅτι τάχος 886

ἐλλεβόρω τῷ λευκῷ 895

ὥσπερ ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ 898

In librum *περὶ χυμῶν* commentarii (XVI 1 sqq.):

παλίντρισις 163

καθορέων δυσφορίην 177

ξηρῆναι ἢ ὑγρῆναι 265

In librum *κατ' ἰητρεῖον* commentarii (XVIII B

629 sqq.):

πρὸς βουβῶνα 699

ἀπλοῦν ἐγκυκλον 724

ἐκδήλυνσιν ἐπιδέσμον 827

Commentarius.

τὴν ἑβδόμην 504, cf. 507
omiss. *ibid.*

οἴνου λεπτοῦ 668 sq.

ὑπὸ κόπου 739

ὀρώμενα 792 sq.

καὶ ἀφωνίη 830

θεραπείην 842 sq.

om. καὶ 863

om. λίην 864

σίλφιου δὲ καὶ ὀπὸς *ibid.*

ἐρευγματώδεα 881.

ὅτι τάχιστα 887

om. τῷ λευκῷ *ibid.* sq.

om. 899.

παλίνδρουσις 165

εὐφορίην add. ante καθο-
ρέων 188 sq.

om. ἢ ὑγρ. 266.

(XVIII B

πρὸς βουβῶνας 700

om. ἐγκυκλον 729 sqq. (cf.
III 291 sqq. Littr.)

om. ἐπιδέσμον 828.

In epidemiorum libr. I. commentarii (XVII A 1 sqq.):

Lemmata.	Commentarius.
<i>ὑπόψυχα</i> 177	<i>περίψυχα</i> 179
<i>ὑψόφωνοι</i> 183	om. 186.

In epidemiorum libr. III. commentarii (XVII A 480 sqq.):

<i>κατενόει</i> 552	<i>κατενόει πάντα</i> 555
<i>κατεκοιμᾶτο</i> 552	<i>κατεκοιμᾶτο σμικρὰ</i> 553.

In epidemiorum libr. VI. commentarii (XVII A 793 sqq.):

<i>ἐν δὲ θερμοῦ</i> XVII B 192	<i>ἐν θερμοῦ</i> 193
<i>σιάλον</i> 237	<i>σίαλον</i> 240, 15 16 corr.
	Littr. V 314.

Quaeris, qua ratione tanta lectionum discrepantia explicetur. Ipsiusne fortasse Galeni incuriae eam originem debere putemus, qui Hippocratis capita librario commentariis suis praefigenda mandaverit? An temporum decursu factum est, ut lemmata pessumdarentur? Quae res multis locis ideo sub iudice relinquenda est, quod commentarii ad codicum mss. fidem nondum editi sunt. Ad hunc diem nos fere editionem principem manibus versare memineris, Aldinam dico anno 1525 Venetiis typis expressam. Neque enim Basileensis, apud Andr. Cratandrum a. 1538 emissa, neque Parisiensis Renati Charterii (1679), neque Lipsiensis Kuehnii (1821 sqq.) subsidiis criticis nititur satis amplis. Praesto tamen sunt nonnulla, quibus quae est de lemmatum forma genuina quaestio paululum promoveatur. Inveniuntur enim apud Littraeum Hippocratici textus lectiones e Galeni libris compluribus de-

sumptae, accedit Marcianorum codicum memoria quatuor, quam ipse olim enotavi.

Quibus usus adiumentis perspicere potes, quomodo corruptelis paullatim inquinatus sit lemmatum textus. Quem olim magis congruisse cum commentariis demonstrabo his locis allatis:

περὶ ἀγμῶν III 416, 1 L *ἔδωκε*, quod commentarii testimonio (XVIII B 344 K) legit Galenus, in lemmate servavit Galeni codex P.

ἀφορισμοί IV 464, 16 *ἐπιδόσεις* commentarius multique in lemmate commentariorum libri a Littraeo enumerati. — Item res se habet in *λήθαργοι* voce omissa 496, 9.

περὶ διαίτης ὀξέων II 266, 4 ἢ *ἐνάτην* om. comm., R' S' in lemmate. — 414, 6 *ὀρώμενα* comm., S' in lemm. — 470, 4 om. *καὶ* comm., R' S' in lemm. — 486, 6 om. *καυλὸς* comm., R' S' in lemm. — 500, 7 om. *τῶ λευκῶ* comm., R' S' in lemm.

ἐπιδημιῶν $\bar{\alpha}$ II 656, 5 om. *ὕψόφωνοι* comm., R' in lemm.

ἐπιδημιῶν $\bar{\gamma}$ III 36, 7 add. *σικκρά* comm., R' in lemm.

Dixeris alia ratione rem esse explicandam, lemmatum enim lectiones e Galeni scriptis appositae non genuinas esse, sed post Galenum ex commentariis ab interpolatore inculcatas. Quod re vera locis haud paucis factum esse infra evincetur. Minime tamen omnibus. Etenim sententiae nostrae quin plausurus sis, nullus dubito, si certior factus eris memoriam longe optimam, codicum scilicet Hippocraticorum AV, et cum commentariis et cum lemmatis, quae sunt in

Lemmata
paullatim
corrupta, ab
editoribus
potissimum.

P R S'

Galenī libris P R' S' consentire solere, memoriā Hippocratis deteriorem cum lemmatis impressis.

Alia afferre possum, unde efficiatur Hippocratis lemmata in Galeni operibus tradita mediī aevi saeculis optimo medici Coi textui multo fuisse similia editionumque fidem esse nullam. Contuli enim codices Marcianos Venetos 278 281 282 285, in quibus commentarii Galeni complures extant.¹⁾ Ut sententiam probem, tales libri 282 (y) locos enumerabo, qui congruant quidem cum Hippocratis Parisino A, interpolati vero sint in Galeni editionibus ex Hippocratis memoria vulgata (ς). Quales hi sunt:

^{A Hipp.}
^{= y Gal.,} *περὶ φύσιος ἀνθρώπου* (Galeni opera ed.
^{ς Hipp.} = Kuehn. XV 1sqq.):
^{editt. Gal.}

	A Hipp., y Gal.	ς Hipp., editt. Gal.
p. 27, 10	ἂ ἐστὶν οὐδέν	ἂ γε ἐστὶν οὐδέν
	12 γινώσκουσι	γινώσκουσι αὐτά
p. 33, 3	αἷμα	αἷμα μόνον
p. 34, 6	γίνεσθαι A γίνε- ται y	γίνεσθαι καὶ
	7 παντοῖον	παντοῖόν τι ἄλλο
p. 37, 17	νῦν	νυνὶ
p. 38, 4	ἰησις	ἰησις αὐτέων
p. 43, 11	γενέσθαι	γίνεσθαι
p. 50, 13	πάντων	ἀπάντων
p. 58, 2	εἰρημένων	προειρημένων
p. 60, 6	δυνάμιος	κρήσιος (ς, κρήσιος editt. Gal.) καὶ δυνάμιος

1) Descripsi libros in volumine: 'Verhandlungen der 40. Versamml. deutscher Philologen u. Schulmänner in Görlitz' (1889), p. 398 sq.

A Hipp., y Gal.	ε Hipp., editt. Gal.
p. 61, 15 πᾶσιν	ξύμπασι
p. 64, 2 εἰπὼν δὲ	εἶπον δὴ
4 κατὰ νόμον	καὶ κατὰ νόμον
p. 65, 4 δὲ	δὴ
p. 67, 11 ἔν ἐστι (ν adi. y)	ἐν καὶ ταυτόν ἐστιν
p. 69, 10 ἔχει	αὐτέων ἔχει
11 εἰ γὰρ τι δοίης	ἦν γὰρ τινι διδῶς
(A, τις δοίη y)	
13 ἐμείται	ἐμέεται
p. 70, 3 ἦ	δυνατὸς δὲ ἔσται
4 τούτων	τουτέων
6 φανερός	φανερωῶς
7 ἰδεῖν	αἰεῖ
p. 76, 3 χρῆσθαι ὀρῶντες	κεχρηῆσθαι ὀρέοντες
p. 78, 5 μὲν φλέγμα	μὲν γὰρ φλέγμα
ἔπειτα δὲ	ἔπειτα
p. 79, 13 καὶ τὰ	καὶ πάλιν τὰ
17 ὄει	ὄει
τε καὶ	καὶ
p. 81, 5 θέλοις (A, θε-	ἐθέλεις
λεις y)	
8 ὅσα	ὀκόσα
14 λευκὰ	λευκότετα
p. 82, 13 καὶ ὑπὸ (τε add. y)	καὶ τῶν
τῶν	
αὐτῶ	αὐτέω
17 αὐτοῖσι	αὐτέοισι
p. 84, 10 αἴρεται (αἴρ. y)	ἀείρεται
17 τοῦ θέρους (A,	τῆς θεροῆς
θήρους y)	

A Hipp., y Gal.	ς Hipp., editt. Gal.
p. 92, 14 μείνειεν οὐδένα χρόνον	μείνειε τουτέων οὐδὲν οὐδ. χρ.
16 αὐτῆς	αὐτέης
p. 95, 11 ἐκλείποι	ἐκλίποι
p. 100, 1 νοσήματα	νουσήματα
p. 110, 2 ἐκείνοις (A, —σιν γ)	ἐκείνοισιν ὅτι
p. 119, 16 χρῆσθαι	χρέεσθαι
p. 120, 3 ἀνθρώπου	ἀνθρώπου τὴν φύσιν
12 τὴν ἀπόκρισιν	τινα ἀπόκρισιν
16 ἀογκότατον	ὡς ἀογκότατον
p. 121, 5 ξενοτάτη (ξε- ναιτ. A)	ξενοτάτη ἔσται
6 μεταβάλλοντας	μεταβάλλοντα
p. 130, 8 παρὰ	ἐπὶ
12 καὶ ἐν	καὶ
p. 131, 18 ἐς A εἰς γ	ἐπὶ
p. 132, 4 παχέαι A πα- χεῖαι γ	παχύταται
p. 146, 7 ἐξωτάτω (ν add. A)	ἔξω
p. 151, 16 ὑπόπνου γίνεται	ὑπόπνοι γίνονται
p. 152, 2 λευκὸν	καὶ θερμὸν καὶ λευκὸν
p. 157, 6 θερμότητας	θερμότερος
8 ψυχρότατον	ψυχρότερον
p. 161, 8 παρέχον	παρασχὸν
p. 166, 18 εἴσι	εἴσι μάλα
p. 167, 6 τόδε	ἐν τῷδε
περὶ διαίτης ὑγιεινῆς (Gal. XV 174 sqq.):	
p. 181, 2 ὅταν	ὀκόταν

A Hipp., y Gal.	ς Hipp., edit. Gal.
p. 181, 2 ποιείσθαι	πίνειν οἶνον
6 λόγον	λόγον ἀφαιρέειν
9 μαλθακοῖσι A μαλακοῖσι y	μαλακωτέροισι
13 χρωμένω	χροομένω
p. 183, 17 συμφέρει	ξυμφέρει
p. 184, 1 ξηροτέροισι τοῖ- σι δ.	ξηροτέροισι διαιτήμασι
p. 185, 1 ταῦτα	τοιαῦτα
p. 190, 5 ὦρην καὶ	ὦρην καὶ τὸ ἔθος καὶ τὴν χώρην καὶ
13 δι' ἡλίου ὁδοι- πορέειν	διὰ κανύματος ὁδοιπορέη
p. 193, 3 νήστιας ἐόντας ποιέεσθαι (-εἰ- σθαι y) ἀπάσας	ἀπάσας νήστιας ἐόντας ποιέ- εσθαι
4 ἀσθμαίνοντας	ἔτι ἀσθμ.
5 μὴ σφόδρα	καὶ μὴ σφ.
p. 195, 17 καὶ	ἀλλὰ καὶ
p. 196, 16 καὶ	οἷσιν ἔφην καὶ
p. 197, 18 τῆς	τοῖσι τῆς
p. 198, 3 τὸ χωρίον	περὶ τὸ χωρίον
4 τὰ θάλπεα	τὸ θάλπος
6 χολωδέστερον	χολωδέστερόν ἐστι
p. 200, 11 εἰσὶ νήστιες	εἰσι καὶ μὴ ἰσχυροί, νήστιες
12 ἡμέρης	τῆς ἡμέρης
p. 207, 14 ἐπιτίδιον ἂν ἐμέειν A ἀνεμεῖν ἐπιτήδειον y	ἀνεπιτήδειον ἀπεμέειν
p. 209, 7 μετεωριῇ	μετεωρέει

	A Hipp., γ Gal.	ς Hipp., editt. Gal.
p. 209,	8 ἐπιλαμβάνουσι	ἐπιλαμβάνωσιν
	9 γίνεταί	γίνηται
p. 210,	13 τὰς γυναῖκας	τὰς δὲ γυν.
	14 μαλακότητάτων	μαλθακότητα τῶν γυναι-
	σαρκῶν	κείων σ.
p. 213,	6 εὐκρητέστατα	ὡς ἐλάχιστα καὶ ἀκρητέ-
	(— ερα γ) καὶ	στατα
	ἐλάχιστα	
p. 218,	3 μᾶλλον	μᾶλλον ὑπομένει
	15 πλείω	πλείονα.

Seposui ceterorum librorum lectiones, ne longus essem. Hoc dico, nimis ad hoc tempus neglectos iacere commentariorum codices, quippe ex quibus adiumenta peti possint ad optimam Hippocratis memoriam fulciendam.

Lectiones
ex commen-
tariis hau-
stae.

2. Quae cum ita sint, nihil nobis cum lemmatis, dum ad codicum fidem recensita erunt. Acquiescendum in eis lectionibus, quas ante oculos habuisse Galenum e commentariis ipsis appareat. Quarum

Genera duo. genera sunt duo. Alterum earum dico, quas apud Hippocratem legisse Galenum ex interpretatione colligitur, alterum earum, quae expressis verbis afferuntur. Quas omnes ut hoc quidem loco enumeremus, fieri nequit. Monstrabimus tamen ea Hippocratis exempla, quae a Galeno commentariis substructa esse videantur, similia fuisse codicibus in capite primo inter praestantissimos a nobis recensitis, prioris generis lectiones selectas exhibentes. Vindobonense exemplum ideo in censum venire non potest, quod nullam earum quas continet scripturam interpretatus est Galenus. Itaque transeamus ad Parisinum A.

Gal. in comment. = A:

Cum codd.
optimis con-
sensus.*περὶ φύσιος ἀνθρώπου:*

τὸ πάμπαν Gal. (XV 18 K) τὸ πάνπαν A man. pr.;

τὸ πᾶν V (VI 32, 3 L).

καὶ παντοῖον Gal. (p. 35) A; κ. π. τι ἄλλο ε (p. 34,
15 L).

κρήσιος Gal. (p. 49) A; κράσηος V (p. 38, 7 L).

αἰδία Gal. (p. 91) A; αἰεὶ ε (p. 48, 20 L).

τῆ φαρμακείῃ Gal. (p. 122) A; τῆσι φαρμακείῃσι ε
(p. 54, 16 L).ἀποκλείζεται Gal. (p. 129) ἀποκληρίζεται A; ἀπαλλάσ-
σεται ε (56, 19 L).¹⁾*περὶ διαίτης ὀξέων:*ἀσαπῶς Gal. (p. 489) A; ἀσαφῶς V ἀσθενέως ε (II
258, 6 L).ταράσσει Gal. (p. 667) ταράσσοι A; ἐκταράσσ. ε
(p. 344, 6 L).

λευκοῦ καὶ om. Gal. (p. 668) A; exhib. ε (p. 344, 7 L).

τῷ λευκῷ om. Gal. (p. 895 sq.) A; exhib. ε (p. 500, 7 L).

*περὶ χυμῶν:*ἀπαρτί Gal. (XVI 256) ἀπάρτι A; ἀρτίως ε (V 484,
13 L).Cum Laurentiano B Galeni volumen Hippocratis
convenit hoc loco:*κατ' ἰητροεῖον:*

ἡ πίεξις πλήθει, μὴ ἰσχύι Gal. (XVIII B 880 sq.) B;

ἡ π. πλ. ἰσχύι ε (III 326, 1 L).

1) Cf. Mus. Rhen. XLV (1890) p. 132 sq.

Cum Vaticano V has adnoto congruentes lectiones:

ἐπιδημιῶν $\bar{\epsilon}$:

ἀρχθέντα Gal. (XVII A 915 sq.) V; *ἀρχθέντα* ϵ (V 378, 1 L).

περὶ ἀγμῶν:

ἀπορέγει Gal. (XVIII B 337 sq.) V; *ἐπορέγει* ϵ (III 412, 6 L).

κατ' ἰητρείον:

καταχεῖν Gal. (XVIII B 838) V al. nonnull.; *κατασχεῖν* ϵ (III 316, 4 L).

Qui Galeni cum optimis Hippocratis libris consensus, paucis exemplis modo indicatus, melius adhuc demonstrari posset, si plenior esset Parisinus A. Extant enim in libris, qui desunt in Parisino, loci complures, quibus ea quae legisse Galenum concludere licet, hoc quidem tempore codicum auctoritate non iam defenduntur. Cuius generis hi sunt:

ἐπιδημιῶν $\bar{\gamma}$:

καῦσος Gal. (XVII A 645); om. codd. (III 66, 11 L).
τετάρτη om. Gal. (XVII A 761 sq.); exhib. codd. (III 118, 5 L).

ἐπιδημιῶν $\bar{\epsilon}$:

δίψις ut videtur Gal. (XVII A 895); *ἔρριψις* codd. (V 276, 1 L).

κάτω Gal. (XVII A 923); *κατὰ* codd. (V 280, 1 L).

περὶ ἀγμῶν:

καὶ φύσις φύσιος om. Gal. (XVIII B 399); exhib. codd. (III 440, 4 L).

ἦδη Gal. (XVIII B 405); *δῆ* codd. (III 440, 14 L).

κατ' ἰητροεῖον:

ἐρμασμαίων Gal. (XVIII B 922); ἐρεισμαίων codd.
(III 334, 4 L).

Vides commentariis Galeni mancam codicum nostrorum memoriam hic illic suppleri.

3. Venimus ad eas lectiones, quae expressis ^{Genus alterum.} verbis in commentariis indicantur, ea interdum diligentia, ut singulas vocis litteras enumeret interpres, librariorum negligentiae memor. Scripturae referuntur binae, ternae, immo quaternae¹⁾, quas Hippocratis exemplis virorumque doctorum operibus adhibitis collegit posterisque tradidit. Hanc farraginem commentariis hic illic inspersam Galeni apparatus criticum appellaveris. Videtur ex bybliotheca satis ampla compositus esse. Ut dicam de libris ^{Libri a Galeno adhibiti.} mss., egregios saepius in textu constituendo afferri quam deteriores consentaneum est. Vocantur hi *διεσκευασμένα* (XVII A 765 cf. XVI 5), illi *ἀκριβῆ* (XVII A 750 XVII B 200), *πιστά* (XVI 769), *ἀξιόπιστα* (XV 422 XVI 765), *ἀξιοπιστότατα* (XVI 3), *δοκιμώτατα* (XVII A 589). Probantur lectiones et librorum vetustate et numero. Memorantur *παλαιὰ ἀντίγραφα* (XVI 474 751), *παλαιὰ γραφή* (XVII A 937), *πάνν παλαιοὶ ἔδαφοι* (XVI 468), *παλαιότερα γραφή* (XVI 487), *τὰ παλαιότατα τῶν ἀντιγράφων* (XVII A 793), ubi vetustarum lectionum mentio fit, quas partim Galenus ipse conguessit, partim ex grammaticorum commentariis hausit. Numerantur testes hoc modo:

1) Ternae e. gr. XV 847 sqq. ad II 456, 3 L, XVII B 759 sqq. ad IV 528, 2; quaternae XVII B 801 sq. ad IV 536, 16.

τῶν ἐν πολλοῖς βιβλίων (XV 679 cf. XVIII B 371), τῶν ἀντιγράφων τὰ πολλὰ . . . ἴσασι (XVII B 797), τὰ πλείστα τῶν ἀντιγράφων οὕτως ἔχει (XVI 743), τῆς ἐν ἅπασι τῶν ἀντιγράφων εὐρισκομένης γραφῆς (XVI 712) similiter.¹⁾

Ratio critica
Galenii.

Tam saepe a Galeno varias membranarum lectiones afferri iure quis miretur. Videtur enim primo quidem obtutu medicus clarissimus philologorum curas minimi pendere aegreque attingere grammaticam garritatem (γραμματικῆς ἀδολεσχίας ἐφάπασθαι (XVII A 879). Appellare talia solet πολυλογία (ibid. 608), μακρολογία (XVIII B 519), μικρολογία (XVIII A 684), λεπτολογία (XVII B 131), ἀχρήστους φλυαρίας, πολὺν λῆρον (XVII A 611) similiter. Sunt vero ipsius sententia haec tantummodo contemnenda exiliaque, quibus res non tangantur.²⁾ Nempe homine morte abrepto quid proderunt codicum discrepantiae?³⁾ Sic ut ubique nominibus neglectis res ipsas spectare sese profitetur medicus Pergamenus⁴⁾, in textu quoque interpretando quid utile (χρήσιμον), quid non semper ante oculos sibi versari gloriatur.⁵⁾ Hac

1) Cf. loci ab Iwano Muellero congesti in Galeni scriptorum minorum editione, t. II p. XV.

2) ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγκαταφρόνητα καὶ μικρά, καθάπερ καὶ πάνθ' ὅσα περὶ τῆς λέξεως ἐξήγηται τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας φυλαττομένης XVII A 909. Eadem fere verba XVI 202.

3) διὰ ταῦτα τοίνυν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς οὐδὲν ἔτι δεόμεθα τὴν διαφορὰν τῶν ἀντιγράφων ἐπισκοπεῖσθαι καὶ ἀνακρίνειν ἐν τῇ τῶν ἡμερῶν ἐξετάσει XVII A 593.

4) ὅπου ὁμολογεῖται τὸ πρᾶγμα, σκαιὸν ἔστι τὸ περὶ τῶν ὀνομάτων ἐρίζειν XVIII B 267, quae sescentis locis repetuntur.

5) Cf. e. gr. XVII A 604 sq., 608 (ἐπάνειμι τοίνυν ἐπὶ τὸ χρήσιμον), 616, 649 (τρεπόμεθα δ' ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν ἐκείνων, ἐν οἷς ὠφέλειά τις ἔστιν), 766 (νῦν δ' οὐ προσήκει τοῖς χρησίμοις ἀναμυγνῶναι τὰ ἀχρηστὰ), 800, 975.

mente quae ab eo servatae sunt librorum lectiones protulit.¹⁾

4. Lectionum pars a solo traditur Galeno nullo Lectiones a Galeno solo traditae. fere in codicibus Hippocratis relicto earum vestigio.

Quarum cum ingens sit numerus, iam antiquis temporibus difficillimum fuisse laborem apparet textus Hippocratici recensendi. Obiter tango commentatorum scripturas, quippe quae magnam partem fuisse videantur coniecturae. Saepe enim tales referuntur appositis Sabinus, Rufus Ephesius. nominibus, Sabini potissimum Rufique Ephesii, saepe omissis hoc modo: οὕτω γράφουσιν οἱ παλαιοί (XVI 338), ἐνίων δὲ γραφόντων (XV 100), τινὲς δὲ γράφουσι (XVII A 47), οἱ δὲ γράφουσι (XVI 740), ἄλλοι δὲ γράφουσι (XVI 88), ἕτεροι δὲ γράφουσι (XVI 584), οἱ δὲ νεώτεροι πρὸς τὸ σαφέστερον ὑπαλλάξαντες ᾧδὲ πως γράφουσι (XVII A 846). Sabini Rufique operibus in commentariis nonnullis conscribendis usus est Galenus, quos aetate proveciorem scripsisse eum suo loco²⁾ demonstravimus, Sabini nimirum in comm. ad libros *περὶ χυμῶν, ἐπιδημιῶν γ' ε', περὶ φύσιος ἀνθρώπου*³⁾, Rufi in comm. ad libr.

1) τὴν τῶν ὀνομάτων κατὰ τὴν γραφὴν διαφωνίαν ὅταν ἡ αὐτὴ φησὶν διάνοια, ἐατέον ἐστίν· ὅταν δὲ τὴν διάνοιαν ὑπαλλάτῃ, οὐκ ἀμελητέον XVI 487. Cf. p. 736.

2) Mus. Rhen. XLIV (1889) p. 233 sqq.

3) Cf. XVI 467 sq. (σκέψις μὲν ἐφ' οἷσι ἐπιγιγνώμενα ὄνεται, vid. V 500, 12 L). — XVII A 929 sq. (οὐ γὰρ ἄμα λαμπρόν, vid. V 280, 4); 956 (ἄλλοιοῦσι, vid. V 284, 5 L); XVII B 25 sqq. (ὅταν ἀρχονται ἀφροδισιάζειν, φησῆται ἡ γαστήρ, vid. V 294, 7 L); 67 (βραχίονα, vid. V 300, 11); 93 (οὕτως τὸ κατεσπᾶσθαι μακροῦς [μαζοῦς Littr.] ἰσχυροῦς, τοὺς δ' ἀνεσπᾶσθαι, vid. V 300, 9 L); 107 (οἷον ἐν Πληγῇ, vid. V 304, 1 L). — Quae referuntur XV 25 ad librum *περὶ φύσιος ἀνθρώπου*, non lectio est Sabini, id quod opinatus est Littraeus VI 32 adn. 3, sed pars commen-

περὶ χυμῶν, προορητικὸς $\bar{\alpha}$, ἐπιδημιῶν $\bar{\epsilon}$.¹⁾ Imperatoris Artemidorus Hadriani aetate ab Artemidoro Capitone et Dioscuride, Capito, Dioscurides. eius propinquo, duae corporis Hippocratici editiones factae sunt, de quibus passim iudicat Galenus. Ediderunt hi viri Galeno quidem auctore omnes libros²⁾, quamquam Artemidori lectiones servatae sunt tantummodo ex his: προγνωστικόν, προορητικὸς $\bar{\alpha}$, περὶ χυμῶν, ἐπιδημιῶν $\bar{\alpha}$ $\bar{\gamma}$ $\bar{\epsilon}$, περὶ φύσιος ἀνθρώπου, κατ' ἰητροῦ, περὶ ἀγμῶν, περὶ διαίτης ὀξέων, περὶ τροφῆς, ex eisdem Dioscuridis, additis libris ἐπιδημιῶν $\bar{\beta}$ et περὶ γυναικείων $\bar{\alpha}$, omisso ἐπιδημιῶν $\bar{\alpha}$. Composuit praeterea Dioscurides, quem γλωττογράφον appellat Galenus (XIX 106), lexicon Hippocraticum multos libros complectens (Gal. XIX 93). Lectiones Artemidoreas a Galeno allatas habemus viginti duas³⁾, Dio-

tarii (κακῶς δὲ καὶ τῶν ἐξηγητῶν ἔνιοι κατεψεύσαντο Ξενοφάνους, ὡσπερ καὶ Σαβίνος, ὡδὶ πως γράφας αὐτοῖς ὀνόμασι [cf. XVI 636 alibi]: 'οὔτε γὰρ πάμπαν ἄρα λέγω τὸν ἀνθρώπον, ὡσπερ Ἀναξιμένης, οὔτε ὕδωρ, ὡς Θαλῆς, οὔτε γῆν, ὡς ἐν τινι Ξενοφάνης'). — Saepius quam de lectionibus, de interpretationibus Sabini agit Galenus. Cf. XVI 196 sq. 202 474. — XVII A 508 547 562 595 726 744 sqq. 751 765. — ibid. 849 968 978 993 XVII B 15 113.

1) Cf. XVI 474 (ἄλλον τόπον τόποι ὑποδεξάμενοι ἢ πόνο ἢ βάρει ἢ ἄλλω τινὶ ὄνεται· ἀλλ' οἶαι [ἄλλοιαι Littraeus] κοινονίαι, vid. V 500, 13 L). — XVI 636 sq. (ἐπίπονα, vid. V 524, 8 L, quod e Galeno in codices paucos translatum est). — XVII A 956 (ἐς οἶα καὶ ἄλλαι, vid. V 284, 5 L); XVII B 29 sq. (ὄθεν τούτοις ὁ φόβος, vid. V 294, 8 L); 113 (ἄλλοιαι κοινονίαι, vid. V 304, 8 L). — Interpretationes Rufi leguntur XVI 196 sq. — XVII A 849 993 1006 XVII B 93.

2) . . πάντων τῶν Ἱπποκράτους βιβλίων ἰδίαν ἔκδοσιν πεποιημένων, ἐξ ὧν εἰσι καὶ οἱ περὶ Διοσκουρίδην καὶ Ἀρτεμίδωρον τὸν ἐπικληθέντα Καπίωνα, πολλὰ περὶ τὰς ἀρχαίας γραφὰς καινοτομήσαντες XVIII B 631.

3) Cf. Gal. XVI 757 475 XVII A 154 594 730 798 XVII B 30 75 98 104 154 310 XV 21 819 XVIII B 607 608. Accedunt lectiones septem cum Dioscuride congruentes.

scurideas undequadragenta¹⁾, quarum cum Artemidoro concordant septem.²⁾ Egimus de horum editorum re-
censionibus sive potius interpolationibus in Musei
Rhenani vol. XLV (1890) p. 111 sqq. Ubi codices
nostros pauca eorum operae servavisse vestigia pro-
babamus, quae e Galeni commentariis orta esse vide-
rentur.

5. Venimus denique ad earum lectionum molem, Lectiones
item in codd
servatae. quae non solo nituntur medici Pergameni testimonio,
sed etiam codicum praesidio Hippocraticorum. Ad eas
priusquam accedimus, monendum est, ne lectiones
postero tempore inculcatas pro vetustis accipiamus.

Saepe numero enim textus Hippocratici inter- Codices e
Galeni com-
mentariis
adnotati et
interpolati. polationes ex Galeni commentariis originem duxe-
runt. Quae ultimis potissimum videntur intrusae
esse medii aevi saeculis. Nemo mirabitur, quod in
eis maxime deprehenduntur codicibus, prima sive altera
manu scriptae, in quibus commentarii textui adnexi
sunt: in eis enim quae cuique legentium maxime
placebant facillime e commentariis in textum referri
poterant. Non sprevit Littraeus tales codices Galeni, Codd. Galeni.
ut ex librorum mss. conspectu editioni praemisso
(I 511 sqq.) cognoscitur. Aphorismorum e. gr. codicum
triginta quinque quibus usus est continent sex Galeni
commentarium (YE'H'O'U'V'). Eadem condicio est
librorum R'S', quos ad opusculum de victu acutorum

1) XVIII B 84 XVI 714 756 757 763 800 837 201 466
XIX 142 XVII A 374 XIX 71 154 148 XVII A 648 732 914
909 937 956 XVII B 30 32 35 75 123 193 263 XIX 79 XV 129
XIX 77 XV 893 XIX 120. Accedunt loci adnotationis quae
sequitur.

2) XVIII B 52 85 227 XVI 739 XVII B 72 104 XVIII B 729.

recensendum (R' etiam ad epid. $\bar{\alpha}$ et $\bar{\gamma}$) adhibuit, similis
 Cod. Hippo- chirurgicorum MN.¹⁾ Altera classis est eorum,
 cratis. qui totos non exhibent commentarios, sed in margini-
 bus tantum appicta Galenianae doctrinae fragmenta. Inveniuntur autem illic commentariorum capita, inveniuntur interpretationes breviores glossaeque, extant denique variae lectiones ex commentariis petitae. Exemplo sunt codices R UED, de quibus alio loco uberius egi²⁾), exemplo H.

Paris. H. Imprimis Parisinus H manus interpretis simulque interpolatoris prodit, qui Galeni opera diligentissime versavit. Continet et alios libros et omnes illos, quorum commentarios tenemus a Pergameno interprete conscriptos. Eligam ex eo adnotationes nonnullas fontemque cuique adscribam:

II 344, 8 L. $\xi\eta$ μὲν ἰσχυρότερόν ἐστιν, $\eta\zeta$ δὲ ἀσθενέστερον] *ἐνιοι δὲ ἀντὶ τοῦ $\eta\zeta$ τὸ ἐνίη γράφουσιν οὕτως· ἐνίη μὲν ἰσχυρότερον, ἐνίη δὲ ἀσθενέστερον χωρὶς τοῦ ἐστίν* H in mg. — Cf. Gal. XV 668.

348, 10 μέζον H suprascripto σ. In mg.: *ἄμεινον μέσον γράφεσθαι φησιν ὁ Γαληνός.* — Cf. XV 679 sq.

358, 15 χολώδει] extinctum in H. — Cf. XVIII B 608.

IV 96, 13 σαρκάζειν] *ἰστέον, ὅτι ἐνιοι σαρκάζειν φασὶ τὸ συνάγειν ἀλλήλοις τὰ χεῖλη κτλ.* H. — Cf. XVIII A 358.

1) In his codicis Laurentiani B apographis commentarii leguntur a textu disiuncti.

2) Abhandl. der philol.-hist. Classe der Kgl. Sächs. Ges. d. Wiss. t. XIV p. 100 sqq.

124, 15 *πλωώδης*] *ἀστήρικτος* supra lin. H. — Cf. XVIII A 415.

176, 2 post *ὑποστάσις* add. *ὑγρῶν* H². — Cf. XVIII A 490: *προσθεῖναι δὲ χρῆ τῇ λέξει τὸ ὑγρὸν, ὅπερ καὶ παρεγγράφουσί τινες.*

192, 5 *ῥοιβοειδέα*] *γέρο. καὶ ῥυκοειδέα* H in mg. — Cf. XVIII A 538: *ἐν τοῖς ἀξιοπιστοτέροις (τῶν ἀντιγράφων) εὐρίσκεται τὸ ῥ.*

312, 9 *ὄπλα*] *ἰστέον, ὅτι τὰ κατὰ τὴν ναῦν σχοινία καλοῦσιν ὄπλα· δηλοῖ δὲ ὁ ποιητὴς εἰπὼν· κείτο δ' ἐπ' (1. ὑπ') αἰθούσῃ ὄπλον νεὸς ἀμφιελίσσης βίβλινον ὡς (1. βύβλ. ᾧ ῥ') ἐπέδησε θύρας καὶ μακρὸν ὄχηα (φ 390 sq.)* H in mg. — Cf. XVIII A 767, ubi versus alter ex scholio modo appposito addendus est.

V 522, 9 *κλανθμώδης*] *κλαγγώδης* H in mg. — Cf. XVI 611: *ἐνιοὶ μὲν κλαγγώδης, ἐνιοὶ δὲ κλανθμώδης γράφουσι.*

Codicis B apographorum MN adnotationem Paris. MN. affero hanc:

III 456, 5 *ναρκώσιες*] *νανσιώσιες* in mg. — Cf. XVIII B 459: *νανσιώσιες ὠνόμασεν ἰδίως, ἀπὸ τῶν ναντιώντων καὶ διὰ τοῦτ' ἐμούντων ποιήσας τοῦνομα.*

Non iam in marginibus sed in ipso textu occurrunt interpolationes codices commentariorum perlustranti. Quamquam hac in re saepe difficile est ad diiudicandum, utrum post Galenum mutatio facta sit necne.

Plus uno nomine notabiles sunt libri R'S' Paris. Paris. R'S' sini, a Littraeo collati, e quibus haec appono:

II 320, 9 *ἀντίκα* — 328, 4 *σώματος* S' praebet post cap. 13. Antepositum esse hoc caput ab inter-

polatore ea de causa acute monuit Littraeus II 321, quod tale quid suaderet Galenus XV 624.

344, 8 *ἰσχυρότερον*] add. *ἐστὶν* H R' S'. — Cf. XV 668.

358, 15 *χολώδει*] omissum in R' S'. — Cf. XVIII B 608.

III 66, 13 *κατάστασις* R' om. ceteri. Hanc inscriptionem olim in omnibus fere libris extitisse tradit Galenus (XVII A 648): *τὸ τῆς καταστάσεως ὄνομα σχεδὸν ἐν ἅπασιν τοῖς ἀντιγράφοις . . γέγραπται . . κατὰ τὸ μέσον τῆς σελίδος ὅλου τοῦ γεγραμμένου.*

88, 2 adduntur in R' *καὶ μόρια τοῦ σώματος πάντοια ἐπαθόν.* Quae non intercalata, sed falsa distinctione textui adscripta esse, cum prima commentarii essent verba, perspexit Littraeus collato Galeno XVII A 707.

Paris.
YH'O'U'.

Ex eis quos supra memoravimus codicibus aphorismorum adnotamus hos locos:

IV 510, 12 *τὰ μέλανα ὑποχωρόντα κακόν*] om. *κακόν* YU'. — Cf. Gal. XVII B 689 sqq.

516, 6 *οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ τραχήλῳ*] ἐν τ. τρ. om. Y. — Cf. XVII B 708.

524, 6 *ἦν . . γένωνται* om. H'U'. — Cf. XVII B 742 sq.

526, 11 *δὲ ἐν πυρετοῖσι* om. YH'O'U'. — Cf. XVII B 753.

530, 6 *ἦ* add. ante *ὡσπερ* YO'. — Cf. XVII B 770: *κακῶς ἐν ἅπασιν τοῖς ἀντιγράφοις ὁ ἀφορισμὸς οὗτος ἄνευ τοῦ ἦ γέγραπται.*

546, 2 *ἀδείπνῳ ἐούσῃ*] om. YH'O'. — Cf. XVII B 834.

556, 3—7 Aphorism. LXIII om. Η' ὁ ἀφορισμὸς οὐτος ὠβέλισταί Ο'. — Cf. XVII B 869 sq.: ὁ τοῦτον παραθεῖς τὸν ἀφορισμὸν οὐδὲ τῶν ἰδίῳ ἀκούει φωνῶν . . . ὁ παραγράφας τὸν ἀφορισμὸν.

568, 9 φήγματα] ἀλγήματα Η'. — Cf. XVIII A 34: κάλλιον ἐνιοὶ γράφουσιν . . ἀλγήματα.¹⁾

Accedit, quod lectiones editorum quorundam, a Galeno servatae, ab eis qui commentarios legebant in libros mss. intrusae sunt. Dioscuridem dico Artemidorumque Capitonem, de quibus supra egimus.

6. Textum Hippocratis a Galeno lectum non ut Erotiani a codicibus nostris valde differre, sed praestantissimo cuique cognatum videri, iam tum apparuit, cum prioris classis lectiones ponderabamus (cf. p. XLIV sqq.). Intricatior est quaestio in classe altera, solent enim in ea ad unumquemque locum complures enumerari scripturae e libris mss. diversis petitae (cf. p. XLVII). Quid inde discimus de textus historia? Qui conexus codicum nostrorum archetypo, collectionem dico indicis Vaticani, cum Galeni *antigraphis*, toties inter se discrepantibus? Collectio indicis Vaticani utrum ante an post Galenum composita sit, sub iudice relinquendum est. Hoc manifestum fit varias lectiones a Galeno enumeratas cum codicibus conferenti, recte a nobis stemma collectionum codicumque extremo capite priore delineatum esse.

Galeni apparatus criticus

1) Non omnium codicum memoriam plenam adnotasse sese Littraeus monet IV 445, 1. Lectionum a nobis ex eius apparatu supra congestarum testes praeterea extant libri Littraeani nonnulli (W C' W' alii), qui ex archetypo fluxisse videntur commentarium Galeni continente.

Unus cor-
poris Hipp.
archetypus.

Ex uno enim archetypo saeculorum decursu co-
dices nostros descriptos esse, quibus corpus Hippo-
craticum continetur, inde sequitur, quod locis fere
omnibus, quibus binae, ternae, quaternae scripturae ab
interprete referuntur, singulae tamen, si corruptelas
posteriores exceperis, in memoria nostra extare solent.
Maximam partem eae scripturae hic inveniuntur, quas
ex multis, plurimis, antiquis, antiquioribus, accuratis,
fide dignis voluminibus hausisse se Galenus testatur.¹⁾
Sed fit quoque interdum, ut unanimi talia nobis prae-
beant codices, quae nonnulla paucave antigrapha Galeno
exhibebant²⁾ contraque e codicibus evanuerint, quae
illi tradiderant libri fide digniores, multi, vetusti,
plurimi, accuratissimi, immo fere omnes.³⁾ Simillimus

1) πολλὰ . . . τῶν ἀντιγράφων . . . ἔχει γεγραμμένα XVII B 741 K collat. IV 524, 3 L; φασὶν ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων εὐρίσκεσθαι καὶ μάλιστα τῶν παλαιωτάτων XVII A 809 coll. V 266, 3; κατὰ τὰ πλείστα τῶν ἀντιγράφων . . . γέγραπται XVI 636 coll. V 524, 8; ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιγράφων ἡ λέξις οὕτως ἔχει XVII A 920 coll. V 278, 12; ἐν τοῖς πλείστοις γέγραπται XVIII B 88 coll. II 126, 4; ἐν γοῦν τοῖς πλείστοις τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων οὐκ οὕτως γέγραπται (scil. ὑπόφορον, sed ὑπάφων, quod praebent codd. nostri) XVI 746 coll. V 542, 7; γέγραπται δ' ἐν τοῖς ἀκριβέσι τοῖς ἀντιγράφοις (l. τῶν ἀντιγράφων) XVIII A 574 coll. IV 220, 6; γεγραμμένης δὲ τῆς προκειμένης ῥήσεως καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἐν πολλοῖς τῶν ἀξιολύσιτων ἀντιγράφων XV 423 coll. II 224, 9; γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τοῖς πλείστοις καὶ ἀξιολύσιτοις ἀντιγράφοις XVI 765 coll. V 548, 7.

2) γέγραπται γε κατ' ἓνα τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ καθαρῶς τὸ καθαρίως XVII B 138 coll. V 308, 13; ἐν ὀλίγοις δὲ (scil. τῶν ἀντιγράφων) μετὰ τὸ ἰδεῖν καὶ τὸ δεῖν προσγεγραμμένον XVII A 877 coll. V 274, 7.

3) τὸ μέντοι διὰ β̄ φοιβὸν οὐκ οἶδα, καίτοι τινὰ τῶν ἀντιγράφων διὰ τοῦ β̄ γέγραπται, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀξιολύσιτοτέροις εὐρίσκεται τὸ π̄ XVIII A 538 coll. IV 192, 5; ἐν πολλοῖς δὲ τῶν ἀντιγράφων οὐ σπατίλην γεγραμμένην εὐρήσεις, ἀλλ' ἄσην XV

igitur erat archetypus eis libris, quos Galenus plurimi aestimabat neque tamen totus a Galeno pendet. Scrupulum ne tibi moveant loci nonnulli, quibus pars codicum alteram lectionem defendat a Galeno relatam, pars alteram, recordare quae supra dixi de interpolationibus e Galeno factis. Tales discrepantias inde ab antiquis temporibus ad nostra servatas esse ut suspicer, rebus accurate perpensis a me impetrare non possum. Commentarii igitur Galeniani in codicum testimoniis ponderandis diligenter respici debent. Quid? quod ne Vaticanus quidem interpolationum expers est. Interpolationes Vaticanæ.

Quarum in numero talia duco:

ἐπιδημιῶν ῃ V 298, 12 *ξηρῶ* V *ξηρῶς* ceteri.¹⁾

— Cf. XVII B 69: *τινὲς δ' οὐ ξηρῶς εἰς τὸ ὀ τελειώσεως τῆς λέξεως, ἀλλ' εἰς τὸ ὠ γράφουσι ξηρῶ.*

ἀφορισμοί IV 588, 12 *ἰδρωτός* V *ὑδατος* ceteri.

Cf. XVIII A 146: *κατὰ μέντοι τὰ πλείστα τῶν ἀντιγράφων οὐχ ὑδατος, ἀλλ' ἰδρωτός γέγραπται.*

ibid. IV 604, 8 *φθορῆ* V *φθῶη* ceteri. — Cf.

XVIII A 193: *ἐν τοῖς πλείοσι τῶν ἀντιγράφων καὶ παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἐξηγητῶν γέγραπται: 'ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ φθορά' κατὰ τινὰ μέντοι τῶν ἀντιγράφων 'ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ φθῶη' γέγραπται.*

555 sq. coll. II 284, 4; τὰ πλείστα τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχει προσκεκείμενον τῷ φρενιτικοῦ τὸ εἰσὶ XVI 491 coll. V 510, 3; ταύτην δ' οἱ τε παλαιοὶ τῶν ἐξηγητῶν ἐπίστανται τὴν γραφὴν ἔν τε τοῖς ἀκριβέσι ἀντιγράφοις εὐρίσκειται XVII B 199 sq., scilicet ἐνίοις, quod omittunt codices V 312, 4; κατὰ τινὰ μέντοι τῶν ἀντιγράφων καὶ τὰ γε ἀκριβέστατα χωρὶς τῆς παραφροσύνης γέγραπται ὁ ἀφορισμὸς τῷ ὄντι τοῦδε: ἐπὶ ἀγροπνίῃ σπασμός XVIII A 118 sq., plenum exhibent aphorismum codices IV 582, 2; αὐτὸ μὲν τὸ τῆς καταστάσεως ὄνομα σχεδὸν ἐν ᾧ πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις XVII A 648, omittunt codices III 66, 13.

1) Omitto singulorum diversitatem.

περὶ ἄρθρων III 112, 1 καὶ ἔξωθεν V ὑπισθεν ceteri. — Cf. XVIII A 388: οὐκ ὀρθῶς δὲ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιγράφων ἢ λέξεις οὕτως γέγραπται· ὕπισθην τε αὖ ἄλλην ἐσχάρην· οὐ γὰρ ὑπισθεν ὁ τόπος οὕτως ἐστὶ τῆς διαρθρώσεως, ἀλλ' ἔξωθεν. Καὶ illud superfluum inde fortasse explicatur, quod in Vaticani archetypo margini erat adscriptum γρ καὶ ἔξωθεν.

περὶ ἀγμῶν III 442, 14 μὴ μετέωρος V μετέωρος ceteri. — Cf. XVIII B 415 sq.: οἱ μὲν ἄνευ τῆς ἀποφάσεως ἔγραψαν, <οἱ δὲ> ὁ δ' ὄλος πῆχυς μὴ μετέωρος ἦ (l. ἦ).

Iam vero rivi claudendi, commentariis qua ratione utendum esset in recensendo textu, satis exposuisse mihi videor. —

Loci a Galeno allati.

7. Restat, ut de singulis locis Hippocraticis loquar, hic illic a Galeno data occasione allatis et in commentariis et in aliis libris. Qui non ex omnibus corporis Hippocratici scriptionibus petiti sunt, sed ex eis potissimum, quas commentariis illustravit. Calculum vero ad Hippocratis textum restituendum qui petere volet ex his locis transscriptis, maiore adhuc cautione agere debet quam in lemmatis adhibendis.

Auctoritas parva.

Vide, quam parva sit laudatorum locorum auctoritas. Primum enim parum diligenter ipse egit Galenus partemque locorum Hippocraticorum magna transcripsisse incuria, immo ex memoria fudisse putandus est. Cuius rei testimonium affero περὶ διαίτης ὀξέων II 344, 6 L εἰ μὴ ταράσσοι τὴν κοιλίην, quae a Galeno bis repetuntur in commentario XV 667 K, primum εἰ μὴ ἐκταράσσει τὴν κοιλίην, alterum εἰ μὴ ταράσσει

τὴν κοιλίαν. Quid? quod alio loco (XVIII B 658 sqq.) verba ἄ, οἷς γινώσκομεν ἅπασιν, ἔστι γνῶναι (κατ' ἰητροῖον III 272, 5 L) adscribuntur quater, primum γινώσκόμενα πᾶσιν ἔστι γνῶναι (658), alterum ἂ δ' οἷς γινώσκόμενα πᾶσι δυνατόν ἔστι γνῶναι (639), tertium ἂ καὶ οἷς γινώσκόμενα ἅπασιν ἔστιν γνῶναι (660), quartum οἷς γινώσκόμενα πᾶσιν ἔστι γνῶναι (661). Accessit vero, ut textus depravatio in manuscriptis Galenianis paullatim longius serperet. Quam ob rem saepissime anceps haeres, utrum menda aperta Galeni tribuenda sint incuriae an librariorum, id quod in iis praesertim libris usu venit, qui ad codicum fidem nondum recensiti sunt. In commentario prognostici e. gr. libri κατ' ἰητροῖον exordium (III 272 L) affertur his verbis (XVIII B 23):

ἢ ὁμοια ἢ ἀνόμοια ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν μεγίστων, εἶτα ἀπὸ τῶν ῥηίστων, ἀπὸ τῶν πάντη πάντως προερχομένων, ἂ καὶ ἰδεῖν τῇ ὄψει καὶ τῇ ἀφῆ καὶ τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ γλώσση καὶ τῇ γνώμῃ ἔστιν αἰσθέσθαι, οὐ γὰρ ἢ πρόγνωσις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἢ τῶν ποιητέων ἔνδειξις ἀπὸ τουτέων ἄρχεται.

Dici vix potest, quot erroribus omnis generis hoc testimonium corruptum sit. Verba οὐ γὰρ ἢ πρόγνωσις — ἀπὸ τουτέων ἄρχεται Galeni sunt, non Hippocratis, ut voluit librarius editorve, qui τουτέων ionismum pravum introduxit. Verba ἀπὸ τῶν πάντη — αἰσθέσθαι in Aldina, Galeni editione princeps (tom. V), quamquam desiderantur, tamen a Galeno transscripta esse prognostici commentarius docet. Alia vero transcripsit, alia in commentario libri, unde desumptum est testimonium, κατ' ἰητροῖον dico, interpretatus est.

Ipsa discrepantiam cernes, legisse eum apud Hippocratem e commentario κατ' ἰητροῦ libri edoctus haec (XVIII B 632 sqq.): ἀπὸ τῶν πάντη πάντως γιγνωσκομένων, ἃ καὶ ἰδεῖν καὶ θιγεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἔστιν, ἃ καὶ τῇ ὄψει καὶ τῇ ἀφῆι καὶ τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ ῥινὶ καὶ τῇ γλώσση καὶ τῇ γνώμῃ ἔστιν αἰσθῆσθαι. Adde, quod in eis quae praecedunt εἶτα ante verba ἀπὸ τῶν ῥηϊστων de suo in transscribendo adiecit. Fieri sane potest, ut omissiones librariorum potius culpa factae sint quam Galeni. Huic tamen ne nimium confidas haec res monet, quod eadem verba in libro de placitis Hippocr. et Plat. IX laudata (V 723 sq. K), quem apparatu critico instructum tenemus ab I. Muellero, rursus alia forma leguntur. Ubi habes: ἢ ὁμοια ἢ ἀνόμοια ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν μεγίστων καὶ ῥηϊστων, ἀπὸ τῶν πάντως πάντη γιγνωσκομένων, ἃ καὶ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἔστιν, ἃ καὶ τῇ ὄψει καὶ τῇ ῥινὶ καὶ τῇ γλώσση καὶ τῇ γνώμῃ ἔστιν αἰσθῆσθαι.

Non prorsus
inutiles.

Non opus est exemplis pluribus ad negligentiam Galeni demonstrandam.¹⁾ Neque tamen prorsus inutilis ducendi sunt loci laudati. Confirmant haud raro optimorum librorum testimonia. Vide haec:

ἐπιδημιῶν ᾱ II 658, 13 L: δὲ A Gal. XVII A 867,
om. ceteri. *

ibid: ἀέκουσιν A ἀέκουσι Gal. l. l.,
ἀεκούσια cett.

1) Cf. Littraeus II 478: 'Aux citations qu'on trouve dans le cours du commentaire de Galien, il ne faut pas attacher d'autre valeur que la valeur de variantes, on ne doit pas y voir la reproduction du texte tel que Galien l'avait lu, elles laissent toute liberté pour les corrections.' Vide et I. Muelleri praefationem (Galeni scripta minora II) p. XIII sqq.

ibidem II 660, 9: *ἐκταίω* AR' Gal. IX 848, *ἕκτη* cett.

10: *ἐβδομαίω* AR' Gal. I. I., *ἐβδόμη*
cett.

662, 5: *ἐπτά* ADH Gal. IX 849, *ἐβδόμη*
cett.

668, 5: *ὑποστροφῆ* A Gal. IX 852, *ὑπέ-*
στρεφε cett.

ἐπιδημιῶν β V 96, 3: post *καλεομένου* om. *ὄστου*
V Gal. XVI 681.

περὶ ἄρθρων IV 84, 4: *ἐκ πολλῶν σκοτέων* V *ἐκ*
τῶν πολλῶν σκυτέων Gal. apud Cocchium,
Veter. medicor. chirurgica, p. 138; *πολλὰ*
ἐκ τῶν σκυτέων cett.

Immo interdum nova bene praebent loci laudati. Ut in libro *περὶ ἄρθρων* III 96, 16 vulgo leguntur: *ὅτι* (ἢ *ὅτι* B) *καὶ πρὶν ἐκκαρπεῖν τὴν βαθείην* (scil. *ποίην*), quae restituit Littraeus, *ποτὶ* cum reponeret e Galeno emendato XVIII A 497. Nec non fallitur locis compluribus talis spes. Ut notatu dignum duco, quod e loco libri *περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων* transscripto a Galeno IV 799 K (II 58 sq. M) facile potest concludi iam illius aetate lacunam extitisse post verba *ἐν τοιαύτῃ φύσει ἐγγίγνεσθαι* II 56, 2 L, cum statim pergat *οὔτε ὁμοφύλου οὔτε ἄλλοφύλου κτλ.*

Addo nonnulla de Galeni vocum Hippocraticarum glossario, quippe quod id quoque huc faciat, Galeni vo-
cum Hippo-
craticarum
glossarium. cum in eo glossas circiter octingentas quadraginta ex Hippocrate transscriptas legamus. Quamquam multo minus commode ad textum recensendum glossae Galenianae adhiberi possunt quam Erotianae. Has enim paucis exceptis ad eos locos referri posse unde desumptae

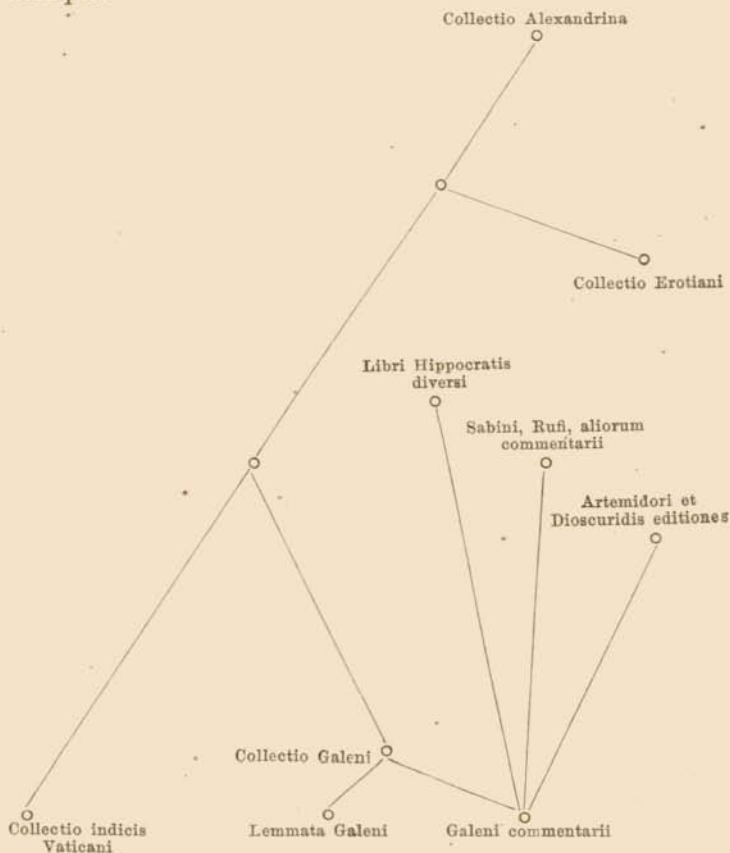
essent supra docuimus, illae maximam partem non possunt, cum alphabeti seriem secutus sit lexicographus librorum nominibus raro appositis. Quae cum ita sint, sola fere *ἄπαξ εἰρημένα* suis locis adsignaveris, de reliquis iudicium incertum.

Glossarium dum confers cum Hippocratis codicibus, eandem fere memoriam animadvertes atque in ceteris Galeni operibus conferendis. Extant quidem quae discrepent. Quamquam enim in lexico complexum esse se ipse profitetur Galenus, quae alibi exposuisset (XIX 68), tamen epitomen tantum id esse commentariorum putare noli. Dies diem docuit. Alias interdum lectiones secutum esse Galenum, cum commentarios conscriberet, alias, cum compilaret lexicon, in Comment. Ribbeck. p. 343 sq. monstravimus.¹⁾ Sed haec parvi momenti. Id in primis tenendum est, nos lexicon perscrutantes eodem memoriae flumine immergi, quod ex optimae notae libris profluat.²⁾ Quod de Erotiano dici nequit.

1) Aliud exemplum addo, quod item ac *μεταπέρασμα* — *μετάπερας* (Comm. Ribb. l. l.) ad librum *περὶ διαίτης ὀξέων* pertinet. Commentatus est interpres verba *σίλφιον δὲ καὶ ὀπὸς* XVIII B 877 (cf. II 486, 6 L), laudat in glossario p. 110 K *ἢ σίλφιον ἢ ὀπὸς ἢ κανλός*. — In commentariis conscribendis re denuo considerata sententiam mutavisse Galenum intellegis comparato commentario ad librum *περὶ ἀγμῶν* XVIII B 371 cum commentario ad librum *κατ' ἰητροῦ* ibid. 745 sqq., qui post illum confectus est. Cf. Littr. III 296 sq.

2) Raro aliter legit Galenus atque in codicibus nostris invenitur. Exemplum discrepantiae attuli in Comm. Ribb. p. 332 (*ἀμαλῶς* Gal. s. v., *ὄχ ὀμαλῶς* VI 156, 8 L).

De memoria secundaria quae altero capite docuimus praecipua, hoc schemate comprehenduntur qualicumque:

Eiusdem fere originis esse textum codicum manuscriptorum memoriaeque secundariae Galenianae pro huius editionis condicione breuiter demonstravimus.

Quae res, tum demum plenius apparitura, cum Galenus aliquando ex codicibus editus fuerit, fundamentum praebet grammatico artis criticae exercendae. Sed memor esto annis plus quingentis vetustius esse corpus Hippocraticum neque tanto temporis spatio integrum delituisse in bybliotheceis, sed a virorum doctorum indoctorumque numero ingenti lectum explicatum emendatum esse. Hoc iam Alexandrinorum aetate plenum opus aleae fuisse multa innuunt testimonia. De dialecto potissimum quaestio difficillima vix omnibus numeris absolvi potest, ut primi librarii, quem tam saepe sibi fingit Galenus¹⁾, fons limpidus resuscitetur. Hac de re capite peculiari disseret Kuehleweinus.

1) Multa huic crimini dare solet Galenus. Audi e. gr.: ἴσως ἡ παλαιὰ γραφή οὕτως εἶχεν, ἔπειτα δὲ σφαλέντος τοῦ πρώτου γράψαντος βιβλιογράφου ἢ τῶν ἐξηγητῶν διαφωνία τε καὶ τῆς δόσεως ἀσάφεια παρέλειπετο XVI 468. Similia leguntur XVII A 196 374 706 973 980 XVII B 240 340 713 732 XVIII A 309 XVIII B 778. Cf. XV 358 XVI 65 202.